

Universiteit Utrecht

“SEE NO EVIL”

**EEN KRITISCHE DISCOURSNALAYSE NAAR
INTERNETFILTERS IN NEDERLAND**

NEW MEDIA & DIGITAL CULTURE

STUDENT: Bas van Woerkom

TUTOR: Dr. Imar de Vries

2^E LEZER: René Glas

DATUM: 18-05-2015

ABSTRACT

Zoals de titel stelt, focust deze thesis zich op het gebruik van internetfilters in Nederland. Het onderzoek richt zich op de periode 2006 tot 2014 en bestudeert hoe internetfilters in Nederland vandaag de dag gepositioneerd en verantwoord worden. Als methodologie wordt gekozen voor de kritische discoursanalyse van Fairclough. Om de discussie rondom internetfilters te duiden, wordt een tekstanalyse gevoerd naar de verschillende thema's, perspectieven en actoren die in de literatuur naar voren komen. Verder wordt er aandacht besteed aan intertekstualiteit en interdiscursiviteit en wordt de relatie tussen discursieve praktijk en sociale praktijk blootgelegd. Deze relaties worden geanalyseerd a.d.h.v. de meeste prominente onderzoeken binnen het debat rondom (het behoud van) een open internet. Als theoretisch kader verduidelijken deze bronnen niet alleen de discussie, maar geven handvatten voor het onderzoek. De meerwaarde van het onderzoek ligt in het bestuderen van de gedachtegang over de inzet van internetfilters in Nederland, aangezien er weinig aandacht voor discours- en inhoudelijke analyse naar internetfilters in democratische landen is. Het discours blijkt een hoge mate van interdiscursiviteit en intertekstualiteit te hebben en er vindt veel verandering plaats binnen het discours en de maatschappij. De machtsrelaties tussen de verschillende actoren verschuiven regelmatig en laten zien dat de overheid enkel actie onderneemt als het om zaken gaat die grote belangstelling van de bevolking trekken. Terwijl andere zaken in de handen van de betrokken partijen worden gelaten.

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	4
HOOFDSTUK 1: Probleemstelling	7
HOOFDSTUK 2: Theoretisch Kader	8
HOOFDSTUK 3: Methodologie	11
3.1 Onderzoeksbronnen.....	14
HOOFDSTUK 4: Kritische discoursanalyse naar internetfilters in Nederland	15
4.1 Tekstanalyse	15
4.2 Vertogen	16
4.2.1 Kinderporno vertoog	16
4.2.2 Auteursrecht vertoog.....	19
4.2.3 Netneutraliteit vertoog	22
4.2.4 Filtertechnieken vertoog.....	23
Conclusie	24
4.3 Genres.....	25
4.3.1 Nieuws genre.....	25
4.3.2 Politiek genre	27
4.3.3 Wetenschappelijk genre	28
Conclusie	29
4.4 Stijlen	30
4.4.1 Overheid	30
4.4.2 Publieke instanties.....	31
4.4.3 Nieuwsinstanties	32
Conclusie	33
HOOFDSTUK 5: De ‘Orde van discours’	35
5.1 Dominante vertogen.....	35
5.2 Dominante genres	36
5.3 Dominante stijlen	36
5.4 De eerste constante binnen het discours: open internet	37
5.5 De tweede constante binnen het discours: bestrijding illegale content.....	37
5.6 Opvallende verschuiving: preventieve censuur	37
Conclusie.....	38
HOOFDSTUK 6: Conclusie	40
6.1 Reflectie op onderzoeksmethode	42
BIJLAGE 1: Tekstanalyse “Auteursrechtbeleid”	50

INLEIDING

Het internet zoals vandaag de dag bekend, is gebaseerd op een simpel principe: elke computer mag – zonder tussenkomst van inspectie door de provider – informatie (“packets”) versturen naar elke andere computer. Dit houdt in dat alle packets als gelijke worden beschouwd en door iedereen op elk moment verzonden en ontvangen kunnen worden. Consumenten betalen voor toegang tot het internet, in sommige gevallen meer voor sneller internet, maar niet voor snellere toegang tot enkel bepaalde packets. Beter gezegd: betalen ze meer voor een snellere toegang tot alle packets. Dit principe zou zorg moeten dragen voor een open en neutrale beweging van informatie over het netwerk.

Sinds het begin van de 21^e eeuw is hier echter een verandering in gekomen: overheden willen namelijk net als voorheen in de 20^e eeuw bij radio en televisie zeggenschap over inhoud, dan wel toegankelijkheid tot informatie (Faris & Villeneuve, 2008, p. 9). Deze zeggenschap uit zich in de toepassing van internetfilters. De toepassing hiervan door overheden wordt onderzocht door het Open Net Initiative (ONI); een collaboratie tussen verschillende universiteiten, wiens doel het is internetfilters en surveillance technieken van verschillende landen bloot te leggen en analyseren. Met als uiteindelijke doel de mogelijke valkuilen en onbedoelde consequenties hiervan vast te leggen en informatie te geven ten behoeve van toekomstig overheidsbeleid. Hun onderzoek door verschillende academici in de periode 2003-2006, dat verzameld is in het boek *Access Denied* (Deibert et al., 2008), laat zien dat steeds meer overheden zijn begonnen met het uitoefenen van controle over het internet en het filteren van de informatie die hun burgers op het internet kunnen vinden. In het onderzoek ‘Measuring Global Internet Filtering’ van Robert Faris en Nart Villeneuve wordt aangetoond dat veelal totalitaire overheden invloed (willen) uitoefenen op de inhoud en/of toegang tot het internet. De redenen voor deze uitoefening worden geclassificeerd binnen vier thema’s: politiek, sociaal, nationale veiligheid en applicaties die de toegang tot websites die onder de andere drie thema’s vallen alsnog mogelijk maken (2008, p. 9). Alhoewel zij benoemen dat internetfiltering niet enkel voorkomt in totalitaire landen richten zij zich in hun onderzoek wel enkel tot landen met totalitaire overheden. Onderzoek naar een land als Nederland is dan niet alleen interessant, maar aanvullend, zeker gezien zij stellen dat: “We are still far from explaining why some countries resort to filtering while others refrain from taking this step” (ibidem, p. 23).

Het uitoefenen van controle kan op verschillende manieren. In een onderzoek van Steven J. Murdoch en Ross Anderson worden de verschillende technische mogelijkheden die er zijn om controle over het internet te verkrijgen beschreven, van IP blokkades tot DNS filters en proxy servers (2008, p. 57-65). Echter, hieruit blijkt ook dat al deze technieken inherent gebrekkig zijn:

The primary deficiency of any technical filtering system is that the censor must choose between two shortcomings: either the system suffers from overbreadth (overblocking), that is, sites that are not meant to be filtered are filtered, or underbreadth (underblocking), that is, not all sites meant to be filtered are filtered (ibidem, p. 45).

Vertrekkend vanuit deze optiek is het interessant om te bestuderen hoe internetfilters in Nederland worden ingezet. Een land dat tegen censuur is en vrijheid van meningsuiting hoog in het vaandel heeft en daarnaast als één van twee landen ter wereld netneutraliteit¹ geborgen heeft in de wet, blijkt onverhoopt toch gebruik te maken van een internetfilter: “[...] als de inhoud van een website tegen de wet ingaat, kan de overheid een site verbieden” (Rijksoverheid).

Hoewel internetfilters in de literatuur vaak uiteengezet worden, blijkt er weinig aandacht voor discours- en inhoudelijke analyse naar internetfilters in democratische landen. Dergelijke analyse is daarom de feitelijke opzet van deze thesis. Er wordt onderzocht hoe internetfilters in Nederland desondanks de geldende netneutraliteit ingezet en verantwoord worden. Een eerste deelvraag hierbij is: “Welke ontwikkelingen hebben geleid tot de invoering van een Nederlands internetfilter?” En als tweede deelvraag: “Welke alternatieven voor een internetfilter worden er aangedragen en zijn deze politiek, juridisch en maatschappelijk gezien mogelijk?”

Het onderzoek en de probleemstelling van deze thesis spitsen zich toe op de periode 2006 tot 2014, omdat internetfilters in deze periode voor het eerst aangedragen worden als mogelijke oplossing voor de problemen zoals beschreven in de onderzoeksbronnen.

---

¹ Beknopt gesteld houdt dit in dat internetproviders niet langer een ‘gefilterd’ internet mogen doorgeven, noch internetdiensten mogen blokkeren of vertragen.

Het onderzoek wordt geanalyseerd a.d.h.v. de meest prominente onderzoeken binnen het debat rondom een open internet. Als theoretische kader verduidelijken deze bronnen niet alleen de discussie, maar geven handvatten voor het onderzoek. Als methode wordt er binnen de stroming discoursanalyse gekozen voor kritische discoursanalyse. Meer specifiek wordt de kritische discoursanalyse van Fairclough gehanteerd. Naast een korte bespreking van de methode worden meteen parameters voor de discoursanalyse geselecteerd en gespecificeerd. De kritische discoursanalyse naar internetfilters in Nederland start met de uitwerking van de tekstanalyse en vervolgt met vier uitgewerkte vertogen, respectievelijk: kinderporno vertoog, auteursrecht vertoog, netneutraliteit vertoog en filtertechnieken vertoog. Binnen de vertogen worden de genres toegelicht en worden de verschillende stijlen (actoren) binnen het discours gedefinieerd. Vervolgens wordt op basis van deze vertogen, genres en stijlen de 'orde van discours' toegelicht. Dit eindigt met een beschrijving van de constante en verschuivende machtsrelaties binnen het discours. Tot slot volgt de interpretatie en conclusie van de 'orde van discours' op het niveau van de samenleving volgens het model van Fairclough en worden er suggesties gegeven voor mogelijk vervolgonderzoek, tezamen met een korte reflectie op de gebruikte onderzoeksmethode.

HOOFDSTUK 1: Probleemstelling

Zoals gesteld in de inleiding zijn internetfilters een bijzonder begrip. De probleemstelling vloeit hieruit voort en wil onderzoeken hoe Nederland internetfilters door de tijd heen inzet en benaderd. Als eerste onderzoeksvraag onderzoekt deze thesis de invoering van een internetfilter in Nederland ondanks de geldende netneutraliteit. Door de inherente problemen aan internetfilters is dit geen eenduidige kwestie. Om een algemeen beeld te schetsen van het debat rondom (het behoud van) een open internet worden kernelementen en benaderingen geïdentificeerd en onderzocht.

Een eerste deelvraag hierbij richt zich op ontwikkelingen die hebben geleid tot de invoering van een Nederlands internetfilter. Hiermee wordt gekeken of de ontwikkelingen die hebben geleid tot het Nederlandse internetfilter van invloed zijn geweest op het huidige standpunt van de overheid tegenover internetfilters. Om deze deelvraag te beantwoorden wordt er nagegaan hoe het Nederlands beleid tot de invoering van een internetfilter is gekomen en worden verschillende beleidsstukken kritisch uiteengezet. De evolutie van dit beleid wordt in de bronnen uitvoerig besproken en er worden vier vertogen geïsoleerd waar veel aandacht aan besteed wordt in de bronnen. Daarnaast onderzoekt de tweede deelvraag welke alternatieven er voor een internetfilter worden aangedragen en of deze gezien politieke, juridische en maatschappelijke redenen mogelijk zijn.

De combinatie van nieuwsberichten en beleidsdocumenten bieden een goed zicht op hoe het Nederlands internetfilter door de jaren heen is geëvolueerd. Er wordt onderzocht of de aanpak en focus gewijzigd is, met specifiek aandacht voor de verschillende belangrijke actoren, hun visies en onderlinge machtsrelaties. Ook wordt bestudeerd of internetfiltering gerelateerd is aan specifieke gebeurtenissen en/of event-driven is.

HOOFDSTUK 2: Theoretisch Kader

De probleemstelling van deze thesis focust zich op de evolutie van de inzet van internetfilters in Nederland. Om te kaderen waarom het bestuderen van de inzet van internetfilters in Nederland interessant en relevant is, wordt het onderzoek geplaatst binnen het debat rondom (het behoud van) een open internet. In dit gedeelte wordt beschreven hoe deze thesis zich verhoudt tot deze onderzoeken, welke auteurs een belangrijke rol spelen en op welke manier deze thesis inspringt op de hiaten binnen deze onderzoeken.

A decade ago, regulation at a national level was used solely by authoritarian regimes, but since then many Western democracies have implemented (or tried to implement) similar systems. By 2009 the number of countries that had experienced some form of Web censorship had doubled over 2008. This trend reveals a gradual implementation of Internet regulation systems at a national level (Koumartzis & Veglis, 2011).

Democratische landen kunnen niet – net zoals totalitaire overheden – een internetfilter simpelweg opleggen aan hun volk. Toch blijkt uit onderzoek van Villeneuve dat steeds meer overheden er voor kiezen om internetfilters in te voeren bij de bestrijding van bijvoorbeeld (kinder)porno op het internet (2010, p. 55). Dit perspectief kadert de probleemstelling en geeft invulling aan het onderzoek door deze gedachtegang in Nederland verder te belichten. Hij beargumenteert dat de inzet van internetfilters juist voor meer problemen zorgt dan bijvoorbeeld internationale samenwerking om het probleem bij de bron aan te pakken. Een internetfilter op nationaal niveau maakt het probleem namelijk enkel onzichtbaar voor dat land. Deze gedachte wordt ook uitgedragen door deze thesis; niet het bestrijden van een symptoom, maar het aanpakken van de oorzaak.

Thompson gaat specifiek in op dit aspect en onderzoekt de zichtbaarheid van de blokkades zelf: als een overheid een filter toepast, wordt dit dan voor de burgers zichtbaar of onzichtbaar toegepast. Ofwel krijgt een bezoeker te zien dat de pagina geblokkeerd is om een reden (zie afbeelding 1), of enkel een foutmelding (2004). Dit is een belangrijk punt voor het onderzoek, om een beeld te krijgen hoe transparant Nederland is over het gebruik van een internetfilter.

Deze pagina is verwijderd

Deze pagina van Bits of Freedom is verwijderd door het Ministerie van Waarheid, departement Informatie en Transparantie.

De informatie op deze pagina bevatte te veel feitelijke juistheden en was politiek te relevant.

Deze pagina is bij Koninklijk Besluit aangewezen als 404-pagina. Hierdoor is de staatsveiligheid gewaarborgd.

Afbeelding 1 - Screenshot geblokkeerde website Bits of Freedom.

Naast de overheid zijn er ook andere partijen betrokken bij de invoering van een internetfilter. Deze partijen worden beschreven in het onderzoek van Villeneuve (2010, p. 55-65). Omdat een democratische overheid een internetfilter niet kan opleggen aan het volk, wordt er gebruik gemaakt van civiele instanties, waarmee de vraag naar filtering effectief verlegt wordt van oplegging door de overheid, naar aanvraag van een civiele instantie.

In 2004, British Telecom (BT), the largest ISP in the United Kingdom, and the Internet Watch Foundation (IWF), a “tip line” for reporting illegal online content, developed a partnership in consultation with the government. British Telecom agreed to block access to a list of Web sites compiled by the IWF. This model of private partnership removes the need for government to implement legislation requiring ISPs to filter—it is a voluntary private initiative. This development changed the perception of filtering from one of state imposition to one of private initiative. While technically a private arrangement, the state’s involvement in the process leading to the implementation of filtering allowed it to retain some influence (Villeneuve, 2010, p. 62)

Dit is een belangrijk perspectief met betrekking tot het verkrijgen van inzicht in de Nederlandse situatie. In Nederland zijn naast de overheid namelijk ook een aantal instanties op soortgelijke wijze actief.

Netneutraliteit zoals benoemd in de probleemstelling is een ander belangrijk punt in de discussie rondom internetfilters in Nederland. In 2005 voor het eerst benoemd door Tim Wu in het artikel ‘Network Neutrality, Broadband discrimination’ moet

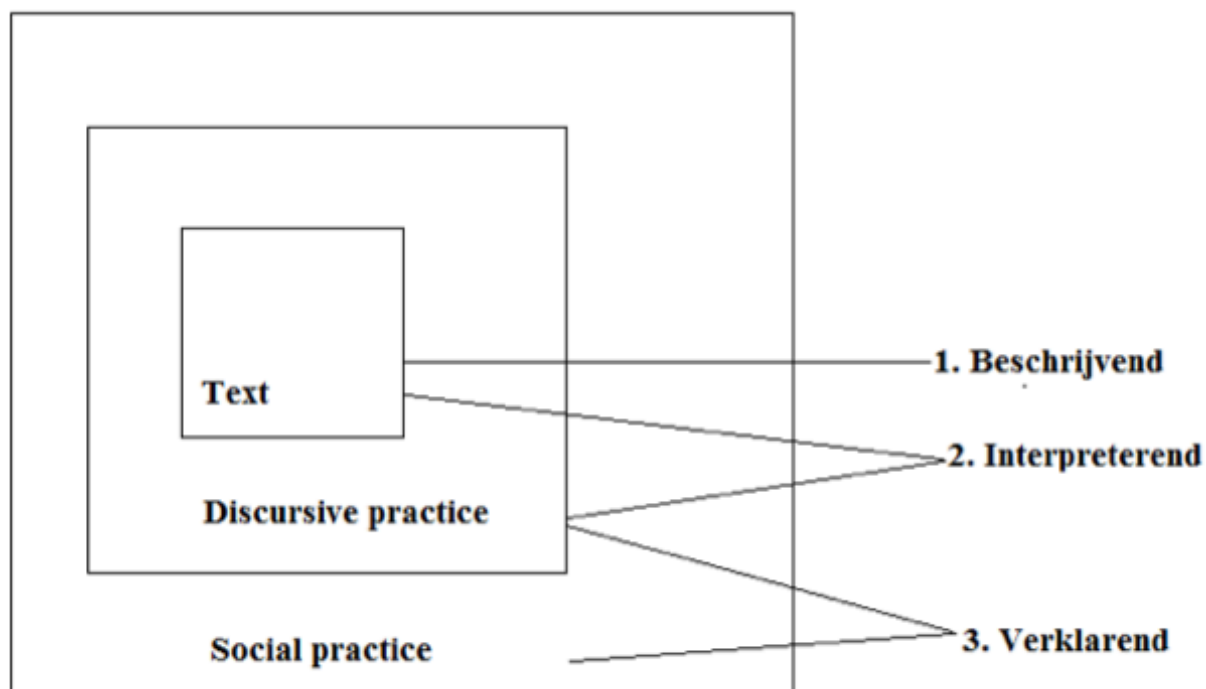
netneutraliteit eerlijke concurrentie op het internet bewerkstelligen (2005, p. 2). Ofwel zorgdragen voor een open en neutrale beweging van (legale) informatie over het netwerk. Om verspreiding van ongewenste informatie te voorkomen kan een overheid door wetgeving deze informatie illegaal maken. Of door het stellen van eisen aan zoekmachines om bepaalde resultaten niet te tonen, ofwel het moeilijker vindbaar maken van bepaalde content, zoals geopperd in het onderzoek *Who Controls the Internet – Illusions of a Borderless World* van Goldsmith & Wu (2006, p. 75). Door met deze informatie in het achterhoofd te kijken naar Nederland is het interessant te bestuderen in welke mate deze technieken worden toegepast door de Nederlandse overheid.

Goldsmith & Wu beschrijven in dat ook onderzoek ook als eerste de verlegging van de verantwoordelijkheid van de overheid naar de bedrijven die juist problemen ervaren met de aanwezigheid van illegale content op het internet. Te denken valt hierbij aan de discussie rondom het downloaden van muziek: in plaats van overal blokkades en filters toe te passen is het benadrukken van legaal aanbod en superieure kwaliteit een beter alternatief. Ook Zittrain suggereert In *The Future of the Internet and How To Stop It* (2008) als alternatief dat het actualiseren van oude wetgeving en het aanpassen van bedrijfsmodellen aan nieuwe technologische ontwikkelingen de problemen zal oplossen. De oplossingen voor de problemen zijn volgens Zittrain juist te vinden in het open en innovatieve karakter van het internet, ofwel stoppen met het onzichtbaar maken van de problemen, maar het aanpakken van de oorzaak. Deze onderzoeken weerspiegelen de achterliggende gedachte van deze thesis, en richten zich met name op de veranderende (machts)relaties binnen het discours internetfilters in Nederland en de ontwikkelingen van nieuwe wetgeving en bedrijfsmodellen.

HOOFDSTUK 3: Methodologie

Nu het geschetste probleem theoretisch is gepositioneerd wordt in dit hoofdstuk allereerst het methodologisch kader uitgelicht en vervolgens de manier waarop deze zal worden toegepast in dit onderzoek.

Kritische discoursanalyse is sinds eind jaren '80 een veel gebruikte interdisciplinaire methode voor onderzoek naar de relatie tussen taal en samenleving (Rogers, 2004; Wodak & Meyer, 2009). Voor dit onderzoek wordt er gebruik gemaakt van het methodologisch kader van Norman Fairclough. Zijn werk biedt een mogelijkheid voor de analyse van discours als sociale praktijk en wordt vaak ingezet in de sociologie, linguïstiek en communicatiewetenschappen voor een kwalitatieve analyse van discours in (alledaagse) teksten (reclame, media, politieke teksten, beleidsteksten, etcetera). Fairclough gaat hierbij uit van een sturende werking van het discours. Hij definieert discours als “spoken or written language use, though I also want to extend it to include other types of semiotic activity (i.e. activity which produces meanings), such as visual images (photography, film, video, diagrams) and non-verbal communication (e.g. gestures)” (Fairclough, 1995, p. 54). In principe vallen hier dus alle vormen van taalgebruik binnen sociale contexten onder. Fairclough deelt discours hierbij op in drie dimensies, respectievelijk: discours als tekst, als discursieve praktijk en als sociale praktijk. Dit model (zoals te zien in Afbeelding 2) is gebaseerd op, en bevordert het beginsel dat teksten niet afzonderlijk begrepen of geanalyseerd kunnen worden. Maar enkel in relatie tot andere teksten en in relatie tot de sociale context (Phillips & Jorgensen, 2002, p. 70).

Afbeelding 2: Fairclough, 1995, p.98.

Zoals uit het model te lezen is de dimensie tekst zowel onderdeel van de discursieve praktijk als sociale praktijk. En is de discursieve praktijk enkel onderdeel van de sociale praktijk. Hieruit blijkt dus dat de verschillende dimensies elkaar beïnvloeden: waar teksten enerzijds de sociale praktijk bepalen worden deze anderzijds sociaal bepaald. Voor een kritische discoursanalyse aan de hand van Fairclough is het dus van belang om de drie dimensies en hun samenhang te onderzoeken.

De methodologie voor het onderzoeken van de verschillende dimensies bestaat tevens uit drie fasen: descriptieve fase, interpretatieve fase en verklarende fase. De descriptieve fase wordt aan de hand van tekstanalyses gedaan; desondanks de nadruk die Fairclough legt op tekstproductie en tekstconsumptie (Fairclough, 1995, p. 33) zijn de tekstanalyses voor dit onderzoek gefocust op de representaties, acties en identificaties binnen teksten, omdat het in dit onderzoek niet zozeer draait om het waar en waarom, maar hoe er gediscussieerd wordt over internetfilters. Representatie verwijst hierbij naar de inhoudelijke thema's en perspectieven van een tekst. Met acties wordt er verwezen naar de sociale (inter)actie die er uit een tekst voortvloeit. Fairclough beschouwt hierbij informeren, adviseren, beloven, waarschuwen, etcetera als vormen van tekstuele acties (Fairclough, 2003, p. 27). Tot slot verwijst identificaties naar de wijze waarop betrokkenen in een tekst zowel zichzelf als anderen identificeren.

Dit aspect hangt volgens Fairclough samen met de sociale identiteit en persoonlijkheid van de betrokkenen (2003, p. 29). Deze aspecten worden in de interpretatieve fase verder uitgewerkt door te kijken naar de manier waarop discours in relatie staat met andere verwante discours en teksten. Aan de hand van drie perspectieven: vertogen, genres en stijlen, wordt er aandacht besteed aan intertekstualiteit en interdiscursiviteit. Welk discours wordt in een ander discours verwerkt en op welke manier wordt er geciteerd, geparafraseerd en geherinterpreteerd (Phillips & Jorgensen, 2002, p. 73). Een tekortkoming hierbij is dat het onmogelijk is om precies te zien welke ontwikkelingen hebben geleid tot de verschillende perspectieven. Voor dit onderzoek wordt er dan ook met name gekeken naar de dominante perspectieven binnen de discoursen. In de laatste fase, de verklarende fase draait het om de relatie tussen discursieve praktijk en sociale praktijk. De wijze waarop sociale structuren vorm geven aan discoursen en hoe hiermee de sociale praktijk in stand wordt gehouden of juist wordt veranderd. Aangezien het onmogelijk is om een compleet beeld te schetsen van de sociale context die van invloed is op het discours draait het hierbij om het aan het licht brengen van de machtsrelaties die zich voordoen binnen de discoursen. Zo kan men blootleggen hoe de macht van de dominante discoursen door hun ideologische werking de geldende kennis, opvattingen, waarden, sociale identiteiten en sociale relaties in de maatschappij beïnvloedt (Fairclough, 1995).

Met deze methode is het dus mogelijk om uitspraken te doen over de 'orde van discours' binnen het discours internetfilters in Nederland en de problematieken, spanningen en oplossingen die erin beschreven worden, en hoe deze relevant zijn om iets te kunnen zeggen over hoe internetfilters in Nederland vandaag de dag gepositioneerd worden. "The power to control discourse is seen as the power to sustain particular discursive practices with particular ideological investments in dominance over other alternative (including oppositional) practices" (Fairclough, 1997, p. 2).

3.1 Onderzoeksbronnen

Voor dit onderzoek worden er verschillende documenten kwalitatief geanalyseerd. Omdat ik de 'orde van discours' rondom internetfilters in Nederland wil vaststellen is het voor de gebruikte bronnen van belang dat deze een zo'n breed mogelijk beeld schetsen over internetfilters in Nederland. Hierbij is het uiteraard van belang om te kijken naar de Kamer- en beleidsstukken en Kamervragen om een goed beeld te krijgen over de interpretatie en invoering van het internetfilter. Vervolgens is het belangrijk om vanuit het publieke discours en de sociale praktijk te kijken naar de media en de wijze waarop nieuwsberichten het nieuws over internetfilters de wereld in brengen. Het betreft hierbij nieuwsberichten van gerenommeerde nieuwsinstanties, dit allereerst vanwege het vele kopiëren van berichten over andere nieuwsblogs, etcetera. En ten tweede vanwege de geringe grootte van dit onderzoek. Een volgende bron zijn de berichten die de instanties betrokken bij het discours internetfilters naar buiten brengen, denk hierbij onder andere aan Bits of Freedom (BoF) en Bescherming Rechten Entertainment Industrie Nederland (BREIN). Er is specifiek voor deze bronnen gekozen, omdat dit de partijen zijn die binnen het discours internetfilters in Nederland het prominentst aan het woord zijn, en daarmee dus het discours vormgeven en bepalen.

Om de overige bronnen niet direct uit te sluiten en om de bevindingen te testen zijn er uiteindelijk nog twee andere bronnen meegenomen, uit minder gerenommeerde nieuwsbronnen, maar vanuit veelgelezen blogs, om te toetsen of de bevindingen uit de analyse overeenkomen (deze bronnen zijn respectievelijk: Engelfriet, 2014 en Pfauth, 2010).

HOOFDSTUK 4: Kritische discoursanalyse naar internetfilters in Nederland

In dit hoofdstuk wordt allereerst de tekstanalyse beschreven waarna de verschillende vertogen, genres en stijlen gedefinieerd, beschreven en geïllustreerd worden aan de hand van concrete tekstfragmenten. De citaten hebben hierbij als doel het discours te laten spreken en laten zien wat er binnen het discours is gezegd en geschreven.

4.1 Tekstanalyse

Voor de analyse van de bronnen wordt er zoals eerder gezegd gefocust op de representaties, acties en identiteiten binnen teksten. Er wordt gelet op het samenspel tussen deze aspecten. Hiermee wordt er een sociaal perspectief geschetst en duidelijk op welke manier er over internetfilters wordt gedacht en gesproken. Eén van de compleet uitgevoerde tekstanalyses is terug te vinden in bijlage 1.

Het aspect representatie is vanuit de tekstanalyse inhoudelijk gevuld met de dominante thema's die uit de teksten zijn gedestilleerd, hierbij zijn de volgende representaties naar voren gekomen: kinderpornografie, filtertechnieken, auteursrecht en netneutraliteit. Deze representaties zullen in het volgende gedeelte (discoursanalyse) aan het verbonden aspect vertogen verder worden uitgewerkt.

De acties in de teksten zijn geanalyseerd op het soort teksthandeling en tekstvorm die uit de tekst naar voren komt. Hierbij zijn de volgende types naar voren gekomen: opiniërende teksten, informerende teksten, overtuigende teksten, activerende teksten en adviserende teksten. In het volgende gedeelte zullen deze bij het aspect genres verder behandeld worden. Hier zal bijvoorbeeld blijken op welke manier de verschillende genres van teksten een informerend, adviserend of bijvoorbeeld activerend karakter hebben en welke gevolgen dit heeft voor het discours.

Voor identiteiten is er binnen de teksten gekeken naar de verschillende actoren die naar voren komen, respectievelijk: ministers, journalisten, BREIN, BoF, Internet Service Providers (ISP's) en academici.

Concreet is de tekstanalyse per tekst uitgevoerd, waar binnen iedere tekst de representaties, acties en identiteiten zijn geanalyseerd. De hieruit volgende 'antwoorden' zijn vervolgens met elkaar vergeleken om gelijkenissen en contrasten vast te stellen en indien nodig binnen de discoursanalyse samengevoegd tot (vaste) categorieën.

4.2 Vertogen

Zoals in de tekstanalyse naar voren is gekomen zijn er verschillende dominante representaties te onderscheiden binnen het discours. Deze zijn in dit gedeelte verder gecategoriseerd naar verschillende vertogen. De belangrijkste vertogen zijn als volgt (1) kinderporno vertoog, (2) auteursrecht vertoog, (3) netneutraliteit vertoog en (4) filtertechnieken vertoog. Hieronder zal ieder vertoog verder uiteengezet en geïllustreerd worden aan de hand van citaten uit de bronnen.

4.2.1 Kinderporno vertoog

Vanuit het kinderporno vertoog wordt voor het eerst gesproken over de mogelijke invoering van een internetfilter in Nederland. Dit is opvallend, omdat de vraag naar internetfilters volgens meerdere onderzoeken (Faris & Villeneuve, Goldsmith & Wu, Zittrain) veelal genesteld is vanuit de vraag naar controle over het internet, zoals dit zich tevens voordeed in de 20^e eeuw met radio en televisie. De bestrijding van kinderporno op internet is vanuit twee expliciete kanten bekeken: aan de ene kant de bescherming van kinderen bij het betrokken raken van kinderporno en aan de andere kant de bescherming van de algemene internetgebruiker die geconfronteerd kan worden met kinderpornografische afbeeldingen op het internet.

Kamerstuk 30300-VI, nr. 160 uit 2006 laat hierbij de eerste vraag zien naar de bescherming van de internetgebruiker door middel van een internetfilter:

[...] verdere uitbouw en toepassing van de technische mogelijkheden tot het blokkeren, filteren of afsluiten van kinderpornografisch materiaal op internet en andere media te bevorderen en de Kamer daarover nader te berichten (Van Der Staaij-Rouvoet, 2006).

Binnen de tekst is te zien dat de vraag naar internetfilters in Nederland geworteld is vanuit de vraag naar bestrijding van kinderpornografisch materiaal op het internet. Deze vraag heeft vervolgens geleid tot het WODC onderzoek “Filteren van Kinderporno op Internet” uit mei 2008. Zij concluderen hun bevindingen met de tweestrijd die er lijkt er zijn tussen voor- en tegenstanders, waarbij de morele redenen niet in het spel blijken te zijn:

[Tegenstanders] hebben in de regel geen bezwaar tegen het blokkeren van kinderpornografie op internet, [maar] ze wijzen er op dat filters altijd meer blokkeren dan men beoogt en dat dus altijd ook legaal materiaal wordt geblokkeerd (Stol, W. Et al., 2008, p. 103).

Hierbij ontstaat er dus een spanningsveld met de in grondrechten van burgers verankerde vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van informatievergaring met betrekking tot legale content. Het principiële verschil tussen het filteren van kinderporno of andere sites met illegale content blijft lastig aan te geven. Dit blijkt alleen al uit de verschillende vertogen waarbinnen de discussie zich plaatsvindt. Om dit spanningsveld binnen het vertoog kinderporno te omzeilen beschrijven de onderzoekers de huidige tendens:

In plaats van het filteren wettelijk te regelen, kiezen Europese overheden voor debat en het overtuigen van hun ISP's – met op de achtergrond wel nadrukkelijk de dreiging van een wettelijke regeling (Stol, W. Et al., 2008, p. 111).

Dit wordt in een Kamerbrief van Minister Hirsh Balin onderschreven:

Ik heb daarom [de noodzakelijkheid van het filteren en blokkeren van kinderporno] overleg gevoerd met vertegenwoordigers van een aantal ISP's om met hen de mogelijkheden voor het voortzetten van het filteren en blokkeren van kinderporno te bespreken (Balin, 2008).

Dit overleg heeft in handen dat de zelfregulering van ISP's op het filteren en blokkeren van kinderporno door de overheid actief wordt bevordert.

Het bedachte systeem bestaat uit een zwarte lijst van websites met kinderpornografie die wordt opgesteld en onderhouden door het Meldpunt en waaraan uitvoering wordt gegeven door de ISP's (Opstelten, 2011).

Hierbij worden non-profit instellingen ingezet (in dit geval Meldpunt Kinderporno) om een internetfilter in te voeren op het niveau van ISP's. Dit komt overeen met de

tactieken die beschreven worden in 'Barriers to Cooperation', waarin soortgelijke taferelen beschreven worden met civiele instantie IWF (Villeneuve, 2010, p. 55-65). Het aanspreken van bedrijven die opereren binnen Nederlands grondgebied is immers makkelijker en daarmee is direct een groot gedeelte van de burgers gedekt. Op deze manier is het niet zozeer de overheid die het internetfilter invoert, maar gaat zij enkel in op de aanvraag van civiele instanties tot filtering. Een bericht van Minister Hirsh Balin laat de invloed van de overheid zien, wanneer blijkt dat de zwarte lijst met geblokkeerde sites strikt vertrouwelijk blijft en er tevens geen veranderingen vanuit de ISP's worden toegestaan (2010). Vanuit de burgerrechten instantie Bits of Freedom wordt hier als volgt op gereageerd:

Natuurlijk is het openbaar maken van een lijst met vindplaatsen van kindermisbruik onwenselijk. Dat neemt niet weg dat een gebrek aan transparantie de controle op de samenstelling van de lijst bemoeilijkt. Deze controle is met name van belang om '*function creep*' te voorkomen. Het risico bestaat namelijk dat het internetfilter, eerst nog bedoeld om sites met seksueel kindermisbruik te blokkeren, wordt uitgebreid naar ander materiaal (van Daalen, 2010).

Eind 2010 blijkt uit rapportages van het Meldpunt Kinderporno dat "de omvang van het aantal commerciële websites met afbeeldingen van seksueel misbruik van kinderen in 2010 drastisch is afgenomen" (van Daalen, 2010). Dit vanwege de verspreiding van afbeeldingen van seksueel misbruik naar andere internetdiensten die niet gemoeid zijn door de invoering van een internetfilter. "Door de toepassing van het filteren en blokkeren worden personen die gericht zoeken naar kinderporno niet gehinderd" (Opstelten, 2011).

Waar de discussie zich richt op de inzet van internetfilters ter bestrijding van kinderporno blijft de discussie allereerst terugkomen op de juridische mogelijkheden en problemen die zich bij de invoering van zo'n filter voordoen, waar een internetfilter aan de ene kant simpelweg te implementeren is, betekent dit aan de andere kant een inkapseling van de rechten van de burgers van dat land. Dit wordt ook beschreven in het onderzoek van Zittrain en Palfrey waaruit blijkt dat wetgeving voor internetfiltering

veelal bestaat uit het 'verlengen' van de huidige wetgeving (2008, p. 32). Daarnaast richt de discussie zich op de werkzaamheid van zo'n filter, waarbij deze vooral wordt bekritiseerd: "Er is al iets gevraagd over het kinderpornofilter, dat voor geen meter werkt. Jaar in jaar uit is echter wel gezegd dat dit de ultieme remedie was voor een aantal dingen" (van Gent, 2011, p.13).

Kinderporno wordt binnen het vertoog afgeschetst als de boeman, waaraan koste wat kost iets gedaan moet worden. De aanwezigheid van kinderporno op internet wordt gezien als 'standaard', iets dat iedereen tegen het lijf zou kunnen lopen. Waar de discussie zich eerst richtte op de invoering van het internetfilter blijkt er pas later uit onderzoek dat dit niet de te bewandelen weg is. Al met al is er uit de analyse van het kinderporno vertoog te destilleren dat de discussie zich bij het begin richtte op het blokkeren en filteren van kinderporno, maar dat er na verricht onderzoek is gebleken dat dit ontoereikend en gebrekkig is. Hierop is de discussie overgegaan naar de bestrijding van kinderporno. Hieruit blijkt dus dat de discussie rondom een internetfilter in Nederland is gestart met de vraag naar het bestrijden van kinderporno.

4.2.2 Auteursrecht vertoog

In het auteursrecht vertoog wordt er gesproken over het aanpakken van piraterij op het internet. Concreet gaat het hierbij over het bestrijden van het illegale aanbod van onder andere films, muziek- en tekstbestanden. Door middel van de invoering van een internetfilter wordt beargumenteerd dat auteurs van deze werken zich beter kunnen beschermen tegen onrechtmatige verspreiding. Alhoewel de bestrijding van websites met een illegaal aanbod al eerder is voorgekomen werd er destijds vooral gebruik gemaakt van de 'notice-and-takedown' procedure (de site wordt dringend verzocht het illegale aanbod te verwijderen). In 2009 heeft non-profit instelling BREIN een rechtszaak tegen de website The Pirate Bay (TPB) bij verstek gewonnen. Hierin werd geëist dat TPB illegale links niet langer mocht aanbieden aan Nederlandse internetgebruikers. Er is echter geen gehoor gegeven aan deze eis, waarna in 2011 de eerste verwijzing naar de inzet van internetfilters en blokkades wordt gegeven in een brief van Minister Teeven van 11 april:

[wanneer] de inbreuk vanuit het buitenland wordt gefaciliteerd, moeten rechthebbenden de mogelijkheid hebben om bij de rechter te vorderen dat een specifieke website of dienst waarvan is bewezen dat deze inbreuken faciliteert in een concreet geval door de access provider wordt geblokkeerd (Teeven, 2011).

Hij vervolgt de tekst zeggende dat dit “alleen aan de orde [is] na tussenkomst van de rechter en uitsluitend als het niet mogelijk is gebleken om de websitebeheerder of de hostingprovider aan te spreken. Het is dus een ultimum remedium” (ibidem). Het principe van een open internet komt hierbij volgens hem niet in het geding omdat “het amendement ruimte biedt voor uitzonderingen zoals afgebakend in het amendement, waaronder een beperking ter uitvoering van een wettelijk voorschrift of rechterlijk bevel” (ibidem). Desondanks deze methode blijven de partijen wel gemoeid met de wijze van invoering van de filters, omdat de problemen die zich voordoen bij de invoering van een dergelijk filter wel censuur en inbreuk van privacy tot gevolg (kunnen) hebben:

[De invoering] leidt tot continue monitoring van het internetverkeer van burgers, [waarbij] tussenpersonen moeten gaan filteren en of technieken zoals IP-blokking, DNS-filtering en Deep Packet Inspection worden toegepast om te achterhalen of er sprake is van grootschalig illegaal downloaden (ibidem).

Na deze discussie en verandering binnen de Tweede Kamer is BREIN direct overgegaan tot het eisen van een blokkade van de website TPB bij de grootste providers in Nederland:

Na wijziging van eis vordert Brein - samengevat - dat de rechtbank, uitvoerbaar bij voorraad, Ziggo en XS4ALL gebiedt hun diensten die gebruikt worden om inbreuk te maken op de auteurs- en naburige rechten van rechthebbenden wier belangen Brein behartigt, te staken en gestaakt te houden door middel van het blokkeren en geblokkeerd houden van de toegang van haar abonnees tot in de bij pleidooi overgelegde akte aanvulling van eis genoemde domeinnamen/(sub)domeinen en IP adressen via welke The Pirate Bay opereert en, voor het geval dat The Pirate Bay via andere IP adressen en/of domeinnamen/(sub)domeinen zou gaan opereren, de toegang van haar klanten

tot deze andere IP adressen en/of domeinnamen/(sub)domeinen binnen 24 uur na verzoek daartoe van Brein te blokkeren en geblokkeerd te houden (ECLI:NL:RBSGR:2012:BV0549, 2012).

De uitspraak in het voordeel van BREIN heeft onder meer geleid tot rechtszaken tegen de overige ISP's in Nederland om per direct de toegang tot de website te ontzeggen en de aangeleverde 'zwarte lijst' van IP adressen door te voeren; daarmee het internet feitelijk te filteren. Waar XS4ALL en Ziggo per 1 februari 2012 de website moesten blokkeren, is dit na uitspraak in de andere zaken tevens voor UPC, KPN, Tele2, T-Mobile en Telfort verplicht sinds mei 2012. Een onderzoek van de Universiteit van Amsterdam (UvA) naar de werking van dit filter in de periode mei 2012 tot december 2012 heeft vervolgens voor de nodige discussie gezorgd over het nut van de blokkade:

[B]locking access of the Pirate Bay as an intervention to withhold consumers from downloading from illegal sources, [did] not find strong indications of the long-lasting effectiveness of such an approach in preventing consumers from making use of illegal sources (Poort et al., 2013).

BREIN reageert vervolgens dat de interpretatie van de onderzoekers onjuist is, omdat "sinds de blokkering Nederlands bezoek aan de site met zo'n 80% is gedaald" (BREIN, 22-08-2013). Van waaruit zij concluderen dat er meerdere blokkades/filters moeten worden ingesteld tegen de sites waarnaar de vraag is verplaatst (ibidem). Met dit onderzoek in de hand zijn providers XS4ALL en Ziggo in hoger beroep gegaan tegen het vonnis. Zo stelden de providers enerzijds dat er ook legaal aanbod op de website te vinden is, waardoor een blokkade van alle content op de website preventieve censuur zou zijn en daarmee het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) wordt geschonden (van Hoek, 28-01-2014). Daarnaast worden er "geen illegale bestanden op The Pirate Bay aangeboden; er worden enkel 'wegwijzers' geplaatst naar de bestanden" (ibidem). En wanneer een instantie als BREIN de 'zwarte lijst' zelf mag uitbreiden, is dit als het ware een 'carte blanche' voor censuur zo vertelt hoogleraar Arno Lodder aan WebWereld: "Niet in de klassieke zin van het woord, door de staat, maar door een civiele partij" (25-02-2012). Uiteindelijk is "De stelling van Ziggo dat de gevorderde blokkades niet effectief zijn, is door de rechtbank verworpen op grond dat de blokkades, ook al zijn

er ongetwijfeld abonnees die deze zullen weten te omzeilen, in ieder geval een extra barrière betekenen” (200.105.418/01, 2014).

Dit vertoog focust zich volledig op de inzet van internetfilters bij de bestrijding van illegaal aanbod op het internet. Inhoudelijk is er weinig evolutie op het vlak van de strategische concepten. Er worden eenzelfde soort argumenten geopperd als bij het kinderporno vertoog met betrekking tot de effectiviteit van een filter. Opvallend hierbij is wel dat deze problemen inmiddels meer bekend zijn bij de participerende partijen.

4.2.3 Netneutraliteit vertoog

In het netneutraliteit vertoog draait het om concurrerende maatschappelijke belangen met aan de ene kant “maatschappelijke belangen [...] zoals: innovatie, vrijheid van meningsuiting en het recht op vrije toegang tot informatie” (van der Hoeven, 2010). En aan de andere kant de keuzevrijheid voor de consument om bijvoorbeeld een goedkoper abonnement te kiezen dat bepaalde beperkingen kent. De aanleiding naar de vraag om netneutraliteit in Nederland dateert uit 2011:

[D]e situatie was vorig jaar dusdanig dat dit aanleiding gaf om netneutraliteit te borgen via de Telecommunicatiewet. Dat was op het moment dat duidelijk werd dat meerdere grote mobiele telecomaandieners innovatieve concurrerende diensten als Skype en Whatsapp (wilden gaan) belemmeren. Met die wettelijke borging wordt het ongewenst blokkeren of afknijpen van P2P- en VOIP-verkeer in Nederland voorkomen (Verhagen, 2012).

De komst van netneutraliteit op 8 mei 2012 heeft er feitelijk voor gezorgd dat internet niet langer gefilterd doorgegeven mag worden. In een brief aan de Eerste Kamer wordt hieraan wel toegevoegd dat het instellen van een internetfilter op verzoek van de abonnee mogelijk is op niveau van de eindgebruiker:

In alle gevallen van filtering op verzoek gaat het om een dienst die los staat van de internettoegangsdienst. De internettoegangsdienst zelf is ongefilterd (netneutraal), en moet de abonnee ook los van de filtering kunnen gebruiken zonder dat daar geldelijk of ander nadeel aan verbonden is. Het is belangrijk dat

de abonnee er zelf (zonder afhankelijk te zijn van medewerking van de internetprovider) voor kan kiezen wel of géén gebruik te maken van het filter (Verhagen, 2012).

In teken van de netneutraliteit stellen verschillende Kamerleden vragen met betrekking tot internetfilters en de waarde die er gehecht wordt aan een open internet. De vraag naar internetfilters overtreedt hiermee het principe van een open internet en netneutraliteit. Weegt de vraag naar het filter zwaarder dan het principe van open internet? En is de vraag niet op een andere manier op te lossen dan direct over te gaan tot de inzet van een internetfilter (Kamerstuk 29838 nr. 30, 2011)?

Het vertoog netneutraliteit focust zich op de sinds mei 2012 geldende netneutraliteit in Nederland. De discussie erbinnen heeft betrekking op de problemen die de invoering van een internetfilter voor dit principe hebben. Netneutraliteit wordt hierbij als argument geopperd om de invoering tegen te gaan en een open internet te beschermen.

4.2.4 Filtertechnieken vertoog

Het filtertechnieken vertoog belicht de verschillende technieken die er zijn om een internetfilter in te voeren. Met vragen naar de werking, toepassing en problemen ervan.

[E]r zijn meerdere filtertechnieken mogelijk, zoals IP-blokkering, DNS-filtering en Deep Packet Inspection (DPI). Worden deze technieken toegepast bij het achterhalen of er sprake is van grootschalig illegaal downloaden? (Kamerstuk 29838 nr. 30, 2011, p. 11)

Deze vraag komt voort uit nieuwsberichten van onder andere Tweakers, Webwereld en BoF van mei 2011 waaruit blijkt dat KPN de technologie DPI heeft gebruikt om zowel het soort als de inhoud van het dataverkeer over hun netwerk te analyseren (de Haes, 12-05-2011). Dit betreft “een zeer grote inbreuk op de internet privacy van de burger” (Kamerstuk 29838 nr. 30, 2011, p. 12) aldus leden van de VVD-fractie. Zou hier niet zo op gereageerd zijn, dan was de tendens die Deibert en Rohozinski beschrijven in hun onderzoek, waarbij DPI steeds meer als gangbare filtertechniek wordt gezien wellicht verder voortgezet (2012, p. 34). Een andere vraag is van de PvdA-fractie of de

effectiviteit van DNS-filtering de ongewenste informatie wel werkelijk blokkeert, noch teveel informatie blokkeert:

hoe kan gegarandeerd worden dat een bevel om te blokkeren niet verder gaat dan noodzakelijk en enkel ziet op de verspreiding van inbreukmakend materiaal en zich dus niet uitstrekt tot het blokkeren van rechtmatige verspreiding van materiaal (Kamerstuk 29838 nr. 30, 2011, p. 41).

Deze vragen staan direct in verband met de conclusies van het WODC onderzoek naar de werking van internetfilters, waarbij wordt gesteld dat:

Het is technisch onmogelijk een filter te maken dat 100 procent tegenhoudt en tegelijk alle legale informatie doorlaat. Daar komt bij dat het informatieaanbod op internet voortdurend verandert. Wat nu terecht wordt gefilterd, kan over enkele momenten ten onrechte zijn. Wie met een filter een serieuze blokkade wil opwerpen, moet dan ook reëel gesproken een bepaalde mate van structurele *overblocking* accepteren (Stol et al., 2008, p. 118)

Het filtertechnieken vertoog baseert zich met name op eerdere onderzoeken en nieuwsberichten (vanuit andere vertogen), maar dan gericht op de tekortkomingen van de technieken en daaruit voortvloeiende maatschappelijke problemen.

Conclusie

Vanuit de verschillende vertogen is overeenkomend te zien dat de invoering van een internetfilter gericht is op problemen. In het geval van het kinderporno, en auteursrecht vertoog uit zich dit in de bestrijding van de toegang tot kinderporno, dan wel de bestrijding van het illegale aanbod van auteursrechtelijk beschermde werken. En in het geval van het netneutraliteit, en filtertechnieken vertoog om de bestrijding van maatschappelijke problemen die voortvloeien uit de inzet van een internetfilter.

Het gaat hierbij keer op keer niet om de bestrijding van de bron, maar om een symptoom, waarvan er telkens meer op duiken, wanneer je er een bestrijdt. Zo kan de vraag gesteld worden of straks in Nederland ook filters ingezet gaan worden om de technieken te blokkeren die nu het omzeilen van de filters mogelijk maken. Dit is zoals

het bij totalitaire overheden al gebeurt (Faris & Villeneuve, 2008, p. 9). Of gaan we ons toch richten op de aanpak van de bron en niet het symptoom? Zoals het op dit moment in Nederland het geval is, zitten we in een spagaat waar we niet uitkomen: we willen vrijheid van informatie, zonder inmenging en filtering, maar we willen tegelijkertijd misbruik van informatie voorkomen. De techniek biedt ruimte voor beide: zowel toegankelijkheid tot alle bronnen van informatie als de mogelijkheid deze bronnen te blokkeren door het toepassen van filters. Mijns inziens zal de kamer zich kritischer moeten opstellen in deze vraagstukken en haar belangen als volksvertegenwoordiging serieus moeten nemen. Nu nemen ze alleen stelling als er actueel een onderwerp speelt (symptoom), zonder de kern van het probleem werkelijk te doorgronden.

4.3 Genres

Voor het beschrijven van de genres wordt er op een gelijkaardige manier te werk gegaan als bij vertogen. Eerst worden de belangrijkste kenmerken van het genre besproken, vervolgens worden de belangrijkste elementen uit elk genre geïllustreerd aan de hand van concrete tekstfragmenten. Tot slot wordt er ingegaan op eventuele evoluties en veranderingen binnen het genre die duidelijk worden in het verloop van het discours.

4.3.1 Nieuws genre

Met het nieuws genre wordt er bedoeld op de wijze waarop er over het discours gesproken wordt binnen verschillende nieuwsberichten. Veelal informeel, vaak de combinatie met kinderporno vertoog en auteursrecht vertoog:

De stellingname van de VVD (en PVV) in het debat over het internetfilter gericht op kinderporno lijkt haaks te staan op de speerpuntenbrief die VVD staatssecretaris van Veiligheid en Justitie Fred Teeven een maand geleden nog namens het kabinet naar de kamer stuurde. Eén van de speerpunten van de brief, die veelal wordt omschreven als het 'downloadverbod' laat zijn tanden vooral zien door een nog in te voeren internetfilter gericht op buitenlandse websites, zoals The Pirate Bay (Pols, 18-05-2011).

Vaak zijn de teksten behalve informerend, overtuigend en activerend of opiniërend van aard:

KPN blijkt het mobiel dataverkeer van haar abonnees af te tappen. Daarmee handelt KPN waarschijnlijk in strijd met artikel 139c van het Wetboek van Strafrecht. Bits of Freedom roept abonnees op om aangifte te doen bij de politie (Arnbak, 12-05-2011)

Hieronder een voorbeeld van een opiniërende tekst:

Arno Lodder, hoogleraar internetrecht aan de VU, hekelt het feit dat BREIN van de rechtbank de blokkadelijst naar believen mag aanpassen en uitbreiden. En als BREIN de fout in gaat, heeft dat geen consequenties. Maar als Ziggo en XS4ALL weigeren, dan hebben ze meteen een dwangsom aan de broek (de Haes, 25-02-2012)

Het nieuwsgenre werkt dus niet alleen informatief zoals misschien snel gedacht zou worden, maar overtuigt de lezer vaak van goede of slechte ontwikkelingen binnen het discours. Er worden verschillende soorten argumenten getoond ten voor- of nadele van de ontwikkelingen. Dit kunnen tevens wetenschappelijke resultaten zijn of interviews met academici waardoor er een bepaalde waarde aan de tekst wordt toegekend. Een opmerkelijk verschil binnen dit genre zijn de teksten van BoF tegenover de andere teksten. De teksten van BoF verwijzen namelijk enkel naar feitelijke informatie en onderzoeken die aangehaald worden door gerenommeerde academici en onderzoekers:

Volgens [het onderzoek] lijkt handhaving geen verklaring voor de groei van legaal downloaden van online muziek en de stilstand van films, games en series. Handhaving is dus geen effectieve oplossing om mensen te laten stoppen met het downloaden uit illegale bron (Westerlaken, 23-10-2012).

In tegenstelling tot bijvoorbeeld WebWereld die aan academici om hun mening vragen:

Deze argumenten [meningen van juristen] zullen ongetwijfeld aan bod komen in het komende kort geding van BREIN tegen KPN, UPC, Tele2 en T-Mobile op 19 april (de Haes, 25-02-2012)

Hier is dus sprake van een eigen mening tegenover een wetenschappelijk verantwoord argument binnen de BoF teksten.

4.3.2 Politiek genre

In het politieke genre worden de teksten altijd verantwoord of bekritiseerd, met als tekstacties informeren, overtuigen en activeren. Binnen het politieke genre zijn er verschillende soorten argumenten ten voor- of nadele van de verschillende voorstellen of maatregelen; dit kunnen tevens wetenschappelijke resultaten zijn. Opvallend hierbij is dat de wetenschappelijke resultaten nauwelijks tegengesproken worden, maar er enkel naar verwezen wordt: “Recent onderzoek heeft uitgewezen dat dit de enige manier is om illegaal downloaden te verminderen” (Verhoeven, 2011, p. 6). Voor de voorstellen die gebaseerd zijn op onderzoeken (die vaak in de bijlage worden toegevoegd) wordt de lezer naast informerend vaak ook activerend aangesproken om zich te verdiepen in de materie: “Deze reactie [...] is te vinden op de website van de Europese Commissie en is als bijlage bij deze beantwoording gevoegd” (Kamerstuk 29838 nr. 30, 2011, p. 51). Voor het kritische gedeelte wordt er vaak gebruik gemaakt van een vraag-en-antwoord stijl. En de resultaten uit onderzoeken worden vertaald naar concrete praktijk initiatieven: “In het najaar van 2008 heeft de toenmalige minister van Justitie op basis van dit onderzoek gekozen voor een scenario waarbij de overheid actief zelfregulering door de private partijen bevordert” (Opstelten, 2011).

Een opmerkelijk verschil binnen het politieke genre ten opzichte van de overige genres is dat er keer op keer plaats is voor kritiek en vragen en dat er naar deze verwezen wordt, uitgeschreven worden of worden bijgevoegd in de bijlage:

Tijdens het AO heeft de staatssecretaris naar aanleiding van de vraag van het lid Gesthuizen (SP), over hoe aan gekeken wordt tegen het gebruik van Deep Packet Inspection (DPI) voor de opsporing van kinderporno, geantwoord dat deze technologie wordt onderzocht en dat daar in de voortgangsbrief op terug zal worden gekomen (ibidem, p. 5)

Dit heb ik ook aangegeven in de antwoorden op de schriftelijke vragen van het lid Dibi (Groenlinks) van 23 december 2010 jongstleden.[1] (ibidem, p5.)

Ook kenmerkend voor het politieke genre, en veelal ergernis voor veel betrokkenen, is de verwijzing naar een vaak onbestaand 'algemeen' interpretatievlak van woorden:

Ook ten aanzien van downloaden uit evident illegale bron hebben de leden van de VVD-fractie enkele vragen. Wat moet onder evident worden verstaan? Wat moet onder beperkte schaal en onder grootschalige schaal worden verstaan? (Kamerstuk 29838 nr. 30, 2011, p. 11).

4.3.3 Wetenschappelijk genre

In het wetenschappelijke genre draait het vooral om de manier waarop de tekst naar voren wordt gebracht binnen de verschillende vertogen. De verschillende aspecten die inherent zijn aan het wetenschappelijke genre geven de tekst en citaten in andere teksten een bepaald gewicht mee.

De kenmerken van het wetenschappelijk genre zijn allereerst de manier van schrijven: zo wordt er vaak gebruik gemaakt van wetenschappelijk jargon, worden er verwijzingen gegeven naar waar de beschreven informatie vandaan komt en worden er visuele tekstvormen gebruikt om de onderzoeksresultaten te onderbouwen, denk hierbij aan tabellen, grafieken, of schema's:

Uit tabel 2.1 en eerder onderzoek naar kinderpornografie op internet (Stol e.a., 1999; Stol, 2004; Oosterink en Van Eijk, 2006; Schell e.a., 2007) kunnen we afleiden via welke onderdelen van het internet kinderporno in ieder geval wordt verspreid (Stol et al., 2008, p. 6).

Kenmerkend is tevens de stap naar de interpretatie van de gegevens:

[De gegevens laten] dan wel niet precies [zien] welk aandeel van de kinderporno op internet wordt verspreid via welke route, [...], [maar] te verwachten is dat het effectief filteren van kinderpornografie in de loop der jaren steeds ingewikkelder wordt (Stol et al., 2008, p. 7).

Opvallend bij het wetenschappelijk genre is de conclusie, waarbij vaak een meer narratief karakter naar voren komt in plaats van een wetenschappelijk karakter. Ditzelfde geldt voor het abstract. Alsof hierbinnen al wordt uitgegaan van een mogelijk andere lezer die niet het gehele document heeft gelezen. Hierbinnen wordt het wetenschappelijk jargon vertaald naar eenvoudiger woorden en zinnen: “[of filters] ongewenst materiaal doorlaten (*underblocking*) dan wel materiaal dat niet tegengehouden zou moeten worden toch blokkeren (*overblocking*)” (Stol et al., 2008, p. 105).

De onderzoeksresultaten uit het wetenschappelijk genre worden binnen de vertogen veelvuldig gebruikt en getoetst en zijn daarmee van activerende en overtuigende aard. Door verschillende situaties tegenover elkaar te plaatsen en de voor- en nadelen tegenover elkaar te zetten wordt er advies gegeven over een mogelijke gang van zaken:

Het filteren van sites met kinderpornografisch materiaal moet dan een element zijn in een integrale aanpak, omvattende een samenstel van elkaar aanvullende maatregelen (Stol et al., 2008, p. 105).

Of in het Baywatch onderzoek:

“The two measurement techniques provide complementary insights” (Poort et al., 2013, p. 11).

De teksten binnen het wetenschappelijke genre zorgen enerzijds voor achtergrondinformatie die de praktijk duidelijker en begrijpelijk maken. Anderzijds zorgen de teksten voor het aanzetten van de actoren binnen het discours om de conclusies te vertalen naar praktische uitvoeringen en maatregelen. Het wetenschappelijk genre kan dus zowel informerend, opiniërend, overtuigend en/of activerend werken.

Conclusie

Uitgaande van de tekstanalyse zijn er drie 'unieke' genres beschreven. Deze genres zijn eigen aan het discours rondom internetfilters in Nederland en maken de discussie

herkenbaar. Alle genres kunnen binnen de besproken vertogen teruggevonden worden, alhoewel sommige genres meer eigen zijn aan bepaalde vertogen, zoals bijvoorbeeld het wetenschappelijke genre binnen het auteursrechten en kinderporno vertoog. Dit betekent meestal dat de verschillende aspecten van het genre nog sterker naar voor komen. Maar globaal gezien kan er gesteld worden dat deze genres weergeven hoe er binnen het discours discursief gehandeld wordt.

4.4 Stijlen

Met het beschrijven van de stijlen wordt er een algemeen beeld geschetst van de actoren binnen het discours. Het gaat hierbij om een bepaald profiel van de verschillende actoren, van waaruit duidelijk wordt hoe de verschillende actoren zich (moeten) gedragen en welke onderlinge relaties er tussen hen verondersteld worden. Ook voor dit deel wordt hetzelfde stramien als voor vertogen en genres gebruikt. Eerst wordt de kern van het profiel beschreven, dat meestal uit verschillende, soms tegenstrijdige, componenten bestaat. Daarna wordt het profiel geïllustreerd aan de hand van tekstfragmenten die weergeven hoe er over de actoren gesproken wordt.

Achtereenvolgens worden de volgende stijlen besproken: Overheid (politieke partijen), publieke instanties (BREIN, BoF en ISP's) en nieuwsinstanties.

4.4.1 Overheid

De overheid als actor wordt binnen het discours allereerst geprofileerd als menselijke, probleemoplossende en progressieve overheid die dicht bij samenleving wil staan. De overheid doet erg haar best om te luisteren naar de problemen uit de maatschappij, er rekening mee te houden en ze op te lossen: "verzoekt de regering om de verdere uitbouw en toepassing van de technische mogelijkheden tot het blokkeren, filteren of afsluiten van kinderpornografisch materiaal op internet en andere media te bevorderen en de Kamer daarover nader te berichten" (Staaïj-Rouvoet, 2006). De overheid laat zien nauw betrokken te zijn met de problemen in de maatschappij en oefent druk uit wanneer dit nodig blijkt: "In Nederland was de situatie vorig jaar dusdanig dat dit u en mij aanleiding gaf om netneutraliteit te borgen via de Telecommunicatiewet" (Verhagen, 18-06-2012). De druk vanuit de maatschappij om bepaalde problemen aan te pakken lijkt te worden gehoord en besproken binnen de Tweede Kamer: "Ik wil de komende tijd in gesprek gaan met de betrokken partijen over de uitkomsten van het onderzoek en

bespreken of het onderzoek aanknopingspunten biedt voor verbetering van de auteursrechtpraktijk” (Teeven, 11-04-2011).

Er wordt vanuit de overheid veel nadruk gelegd op de autonomie van het bedrijfsleven en het internet, om innovatie en creativiteit te waarborgen: “[het] moet een stimulans zijn voor creativiteit en innovatie en geen obstakel” (Ibidem). Aan de andere kant schroomt de overheid niet om kordaat en streng sturend op te treden wanneer dit nodig wordt geacht. Hierdoor is het mogelijk dat de belangen van ISP’s en de overheid kunnen botsen: “De ISP’s zijn doorgeefluiken en zij dienen dat ongefilterd te doen. [...] ISP’s als politieagent gaan in tegen een vrij en open internet” (Braakhuis & Verhoeven, 2011, p. 3/11). Echter, houdt de overheid rekening met het advies en uitspraken van allerlei onderzoeken en rechtszaken voordat er werkelijk tot besluiten wordt overgegaan: “Gelet hierop onthoud ik mij van commentaar op de uitspraak” (Teeven, 2012, p. 2).

Het profiel van de overheid is binnen het discours opvallend gelijklopend. De hierboven beschreven componenten komen zowel in de begin jaren als in de latere jaren van het discours naar voren.

4.4.2 Publieke instanties

De publieke instanties zijn stichtingen als BoF en BREIN, maar ook de ISP’s die binnen het discours aan het woord komen. Wat deze instanties gemeenschappelijk hebben is dat ze het discours analyseren en activeren. Ze wijzen op problemen en uitdagingen binnen het discours die zij vanuit hun perspectief zien. Zo richt de één, respectievelijk BoF zich veelal zich op de problemen die er zijn met internetfilters: “Vier redenen het internetfilter niet te introduceren” (Arnbak, 30-03-2010) en de ander (BREIN) juist op de redenen voor de vraag naar een internetfilter, omdat “dit verdere ontwikkeling en groei van legale online diensten ten goede komt” (BREIN, 14-02-2014). De ISP’s die hierbij vervolgens worden aangesproken reageren vanuit hun perspectief op de ontwikkelingen: “Als een maatregel niet het beoogde doel bereikt, maar wel schadelijke effecten heeft, dan is het geen goede maatregel” (XS4ALL, 21-06-2014).

Vaak werken de instanties samen met groepen externe deskundigen om een expliciet positief of negatief oordeel te kunnen vellen over bepaalde (beleids)ontwikkelingen:

“Dit onderzoek is op initiatief en onder verantwoordelijkheid van het IViR en CentERdata uitgevoerd, met financiële steun van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Ziggo, KPN, XS4ALL, DELTA, CAIW en de Koninklijke Vereniging van het Boekenvak (KVB)” (Poort, J. & Jorna Leenheer, 2012).

Binnen het profiel van publieke instanties wordt er regelmatig kritiek gegeven op elkaar, omdat een ieder hun eigen belang voorop stelt. Zo schrijft XS4ALL dat onderzoek van de UvA aantoont dat “de blokkade nagenoeg geen effect heeft gehad op het aantal mensen dat wel eens downloadt uit illegale bron” (Verhulst, 27-08-2013), terwijl BREIN juist concludeert uit ditzelfde onderzoek dat “de blokkering zeer goed werkt: sinds de blokkering is Nederlands bezoek aan de site met zo'n 80% gedaald” (BREIN, 22-08-2013).

Opvallend is de evolutie die de ISP's zijn ondergaan: waar zij in het begin van het discours relatief positief waren over de invoering van internetfilters, met name over de inzet van DPI technieken in het voordeel van hun bedrijfsmodellen: “In ons netwerk kunnen we met deep packet inspection identificeren waar datapakketjes precies heen gaan als ze langs komen” (Visser, 12-05-2011). Hebben zij later in het discours (let wel: na de invoering van netneutraliteit) een meer negatieve instelling aangenomen ten opzichte van internetfilters: “[...] hele websites blokkeren moet je niet willen. Censuur is nooit een oplossing, vinden wij” (XS4ALL, 21-06-2014). Daarmee lijkt het alsof de sociale bedrijfsverantwoordelijkheid die besproken wordt in het onderzoek ‘Corporate Accountability in Networked Asia’ van Rebecca MacKinnon steeds meer grip krijgt en de rechten van de eindgebruiker verder beschermd worden (2010, p. 195-215). De overige instanties, respectievelijk BREIN en BoF zijn binnen het discours relatief gelijk gebleven in het opzicht dat zij opkomen voor hun eigen standpunten.

4.4.3 Nieuwsinstanties

De verschillende nieuwsinstanties functioneren op een aparte manier als actoren binnen het discours. Enerzijds zorgen ze ervoor dat het debat rondom internetfilters in het publieke discours belicht wordt en anderzijds brengen zij het publieke discours aan het licht bij de overheid en publieke instanties. Zo is onder andere te lezen in het artikel van

WebWereld waarin KPN door middel van DPI, WhatsApp niet zozeer wil blokkeren, maar tarifieren (de Haes, 12-05-2011). Deze ontwikkeling is door de overheid met arendsogen in de gaten gehouden en heeft uiteindelijk geleid tot de invoering van netneutraliteit:

“[O]p het moment dat duidelijk werd dat meerdere grote mobiele telecomaandieners innovatieve concurrerende diensten als Skype en Whatsapp (wilderen gaan) belemmeren. [Is] met de wettelijke borging [van netneutraliteit] het ongewenst blokkeren of afknijpen van P2P- en VOIP-verkeer in Nederland voorkomen (Verhagen, 18-06-2012).

Binnen het discours wordt er op verschillende manieren gesproken over nieuwsinstanties. Waar de overheid nieuwsinstanties soms gebruikt als verwijzing naar ontwikkelingen: “het lid Schouw [vroeg] van uw Kamer om een reactie op het bericht dat de Europese Commissie aanstuurt op een websiteblokkade zonder tussenkomst van de rechter.[3]” (Teeven, 29838 nr. 29, 2011, p.2.). Blijken ze in andere stukken haast vervloekt te worden: “Waarom weet RTL Nieuws dit wel en wij niet? Wist de minister het wel?” (van Gent, p. 14).

Binnen de stijl nieuwsinstanties kan er besloten worden dat er enigszins tegenstrijdige elementen worden gecombineerd, waardoor een ambigue relatie tussen met name overheid en nieuwsinstanties ontstaat. Nieuwsinstanties zijn tegelijk kritisch als positief betrokken bij het discours en helpen het publieke discours te betrekken bij zowel de andere actoren als binnen de andere vertogen. Verder zijn de nieuwsinstanties relatief gelijk gebleven binnen de verschillende vertogen.

Conclusie

Door de belangrijkste stijlen uit het discours te beschrijven, blijkt dat de discursieve identiteit van de meeste actoren bestaat uit verschillende rollen en vaak uit meerdere (soms tegenstrijdige) componenten. Overeenkomend is dat geen enkele actor geprofileerd wordt in termen van vastliggende posities of kaders. Het gaat daarentegen om profielen die op een bepaalde wijze in een specifieke context functioneren, en wiens functioneren in het teken staat van het discours. Sommige actoren zijn sterk geëvolueerd, waaronder bijvoorbeeld de ISP's in het begin van het discours en later in

het discours. Hierbij moet echter wel gevraagd worden tot hoever deze verandering en oegenschijnlijke sociale bedrijfsverantwoordelijkheid reikt, aangezien de kracht van de overheid niet onderschat moet worden. Zoals Goldsmith & Wu in *Who Controls The Internet – Illusions of Borderless World* beschrijven is het uitoefenen van druk door te dreigen met verregeraande wettelijk consequenties zeer efficiënt om ISP's overstag te laten gaan (2006, p. 73). Dit geldt zelfs voor XS4ALL, welke desondanks haar vooroplopende transparantie wel toegeeft dat als het een rechterlijk bevel krijgt informatie te delen, dit zonder pardon en zonder eerst de klant of klanten in kwestie te benaderen wordt gehonoreerd.

In het volgende hoofdstuk wordt de 'orde van discours' toegelicht, waarin de samenhang van de verschillende vertogen, genres en stijlen naar voren komt en de rol die de ontwikkeling binnen deze vertogen, genres en stijlen speelt voor de 'orde van discours'.

HOOFDSTUK 5: De 'Orde van discours'

In de voorgaande hoofdstukken zijn nauwkeurig de verschillende vertogen, genres en stijlen beschreven, die op basis van de tekstanalyse geïdentificeerd zijn. De vertogen, genres en stijlen zijn vervolgens aan de hand van concrete tekstfragmenten (ofwel: het discours rondom internetfilters) geïllustreerd, waarbinnen de verschillende ontwikkelingen vastgesteld en beschreven zijn. In het volgende gedeelte wordt de 'orde van discours' beschreven, anders gezegd: op welke manier de vertogen, genres en stijlen in hun samenhang een 'orde' vormen die eigen is voor het discours rondom internetfilters in Nederland. Deze 'orde van discours' geeft antwoord op de twee deelvragen: "Welke ontwikkelingen hebben geleid tot de invoering van een Nederlands internetfilter?" en "Welke alternatieven voor een internetfilter worden er aangedragen en zijn gezien de politieke, juridische en maatschappelijke redenen mogelijk?" Om tot een beschrijving van die orde te komen is het echter van belang om eerst de verhouding tussen de verschillende vertogen, genres en stijlen te analyseren. Sommige vertogen, genres en stijlen zijn immers meer dominant dan anderen, en hebben in die zin een groter belang. Door te kijken naar de dominantie van de verschillende vertogen binnen de afzonderlijke bronnen is bijvoorbeeld te zien welk vertoog op de voorgrond staat en welk vertoog op de achtergrond een rol speelt. Deze aanduiding geeft dus inzicht in de onderlinge samenhang van de componenten, en is op die manier een noodzakelijke stap om te komen tot een antwoord op de onderzoeksvragen. Vervolgens worden er twee constanten besproken die uitdrukking geven aan de orde van discours en een opvallende verandering die in lijkt te gaan tegen de ontwikkelingen binnen het discours.

5.1 Dominante vertogen

Er is een (haast) chronologische verschuiving te zien binnen het discours wanneer het aankomt op de bespreking van de verschillende vertogen. Zoals in de bespreking is aangegeven is de discussie rondom internetfilters in Nederland gestart vanuit het kinderporno vertoog en daarmee dominant aanwezig in het discours. Het netneutraliteit en auteursrecht vertoog komen vooral na de 'conclusie' van het kinderporno vertoog dominant naar voren. Waarbij het auteursrecht vertoog de discussie tot op vandaag de dag domineert is het netneutraliteit vertoog na de invoering ervan in 2012 meer naar de achtergrond verplaatst, en wordt deze veelal enkel aangehaald als argument binnen het auteursrechtvertoog. Het filtertechnieken vertoog is ten slotte gedurende de discussie

van belang bij de onderbouwing – en daarmee vooral op de achtergrond aanwezig – van de overige vertogen en richt zich vooral op de maatschappelijke en juridische problemen bij de verschillende filtertechnieken.

5.2 Dominante genres

Met betrekking tot de genres zijn er sterke gelijkenissen, maar ook enkele opvallende verschuivingen te zien binnen het discours. Het politieke genre is binnen het discours het meest dominant en komt binnen de verschillende vertogen het meest naar voren. Er ligt in het discours een sterke nadruk op het verantwoorden of bekritisieren van teksten met verwijzingen naar, maar zonder onderbouwing van wetenschappelijke bronnen. De overige genres verdwijnen hier dus meer naar de achtergrond.

Opvallend is dat het nieuwsgenre binnen het netneutraliteit vertoog meer dominant is en meer naar de voorgrond wordt verschoven. De discussie binnen het publieke discours speelt hier een belangrijke rol en wordt binnen de teksten vaak aangehaald.

Het wetenschappelijke genre, staat veelal op de achtergrond, wordt gebruikt ter onderbouwing en is vooral bij de start van het discours in de teksten meer dominant aanwezig.

5.3 Dominante stijlen

Met betrekking tot de dominantie van de actoren binnen het discours kunnen er enkele duidelijke verschillen tussen de start en het huidige verloop van het discours vastgesteld worden. Waar de overheid bij de start van de discussie bijzonder dominant aanwezig is bij de beschrijving van de overheidsvisie en bespreking van maatregelen, blijkt deze tegenwoordig meer naar de achtergrond te zijn verschoven. Een publieke instantie als BREIN die zich bij het begin minder prominent profileerde staat juist nu meer op de voorgrond. Ditzelfde geldt overigens voor de ISP's die voorheen weinig dominant aanwezig waren in het discours, maar vandaag juist op de voorgrond staan binnen het discours internetfilters in Nederland.

De publieke instantie BoF alsmede de nieuwsinstanties zijn samen evenredig dominant aanwezig in het discours. Dit vooral vanwege de rol die de instanties spelen binnen het discours: de ontwikkelingen en veranderingen binnen het discours gade

slaan, bespreken en waar nodig vanuit ieders afzonderlijk perspectief hierover uitspraken te doen.

5.4 De eerste constante binnen het discours: open internet

Wat in haast alle vertogen, genres en stijlen op de voorgrond staat, is het behoud van een open internet. Hetgeen dat hierin duidelijk wordt is dat alle vertogen, genres en stijlen denken in termen van het behoud van een zo open mogelijk internet.

Voor enkele vertogen, genres en stijlen is het erg duidelijk dat ze vanuit het idee van een open internet opereren. Het netneutraliteit vertoog drukt bijvoorbeeld nadrukkelijk uit dat vrijheid van meningsuiting en vrijheid van informatievergaring voorop moeten staan, terwijl het wetenschappelijke genre ingaat op de mogelijkheden om het open karakter van het internet zo veel mogelijk te bewaren. Uit de verschillende stijlen blijkt bovendien dat alle actoren binnen het discours terugkomen op censuur, en de gevolgen van internetfilters voor het open karakter van het internet.

Kortom, een eerste constante die de orde van discours tot uitdrukking brengt is dat het behouden van een open internet een permanente zorg binnen het discours moet zijn.

5.5 De tweede constante binnen het discours: bestrijding illegale content

Gerelateerd aan de vraag naar internetfilters is de tweede constante binnen het discours: de bestrijding van illegale content op het internet. Veel van de vertogen, genres en stijlen schrijven expliciet over de bestrijding van illegale content op het internet: zij het kinderporno of auteursrechtelijk beschermd materiaal. Deze constante stuurt telkens het discours en de vraag naar de inzet van internetfilters en mogelijke alternatieve oplossingen.

Kortom, het discours rondom internetfilters in Nederland wordt bijna geheel voortgestuwd door de vraag naar bestrijding van illegale content.

5.6 Opvallende verschuiving: preventieve censuur

Naast de constanten (open internet en bestrijding illegale content) binnen het discours is er een opvallende verschuiving op te merken in de huidige ontwikkeling van het discours, namelijk de bespreking van preventieve censuur bij de bestrijding van illegale verspreiding van auteursrechtelijk materiaal. In zekere zin is dit een tegenstrijdige

ontwikkeling, omdat er binnen het discours voornamelijk gepleit wordt voor het behoud van een open internet. Een internetfilter spreekt dit tegen. Waar er binnen de teksten enerzijds gesproken wordt over de inzet van nieuwe bedrijfsmodellen en de aanpassing van het auteursrecht naar een als het ware auteursrecht 2.0 (Verhoeven, 2011, p. 5) komt de discussie met name door de inzet van publieke instantie BREIN keer op keer terug op de (mogelijke) inzet van een internetfilter om de illegale verspreiding van auteursrechtelijk materiaal tegen te gaan. In een recent voorbeeld van zo'n filter voor TPB is te zien dat BREIN, die de mogelijkheid heeft de zwarte lijst met te blokkeren websites uit te breiden, preventief websites toevoegt die mogelijk de toegang tot TPB kunnen herstellen (XS4ALL, 27-08-2013). Dit terwijl de inhoud van een website op elk moment kan veranderen en er binnen de verschillende vertogen, genres en stijlen meerdere malen is gesproken over de ineffectiviteit en inherente nadelen van internetfilters.

Conclusie

In dit hoofdstuk werden de resultaten van de discoursanalyse gepresenteerd. Eerst werden in hoofdstuk 3 nauwkeurig de verschillende vertogen, genres en stijlen beschreven, die op basis van de tekstanalyse geïdentificeerd zijn. De vertogen, genres en stijlen zijn vervolgens aan de hand van concrete tekstfragmenten (ofwel: het discours rondom internetfilters) geïllustreerd, waarbinnen de verschillende ontwikkelingen vastgesteld en beschreven zijn. In dit hoofdstuk is er verder ingegaan op de specifieke verhoudingen tussen de vertogen, genres en stijlen en zijn de belangrijkste ontwikkelingen naar voren gehaald. Hiermee is in principe de eerste deelvraag: "Welke ontwikkelingen hebben geleid tot de invoering van een Nederlands internetfilter?" beantwoord. De voornaamste ontwikkeling die heeft geleid tot de invoering van een Nederlands internetfilter is, zoals reeds gemeld, de discussie rondom de bestrijding van kinderpornografische afbeeldingen op het internet. Hieraan is uiteindelijk de discussie en vraag naar netneutraliteit gekoppeld, specifiek doordat de filters in beheer zouden zijn van de ISP's. Welke al snel de mogelijkheden wilden uitbreiden om hun klanten meer te kunnen tarifieren. Ten slotte zorgde de vraag naar bestrijding van illegale content op het internet van met name BREIN voor de nog steeds spelende discussie over de effectiviteit en invoering van een internetfilter.

Vanuit de specifieke verhoudingen tussen vertogen, genres en stijlen zijn tevens twee constanten besproken die uitdrukking geven aan de orde van discours. Vanuit deze twee constanten (open internet en bestrijding illegale content) is het mogelijk de tweede deelvraag “Welke alternatieven voor een internetfilter worden er aangedragen en zijn gezien de politieke, juridische en maatschappelijke redenen mogelijk?” te beantwoorden. Allereerst wordt er in het kinderporno en netneutraliteit vertoog gesproken over het filteren op lokaal niveau als mogelijk alternatief voor bestrijding van kinderporno. Dit is zowel juridisch als maatschappelijk mogelijk. Binnen het vertoog auteursrecht worden er meerdere alternatieven genoemd, waaronder: de invoering van een nieuw licentiesysteem en/of de invoering van het radiomodel (zie Kamerstuk 29838 nr. 61, 2012). Opvallend is dat waar er in het kinderporno vertoog direct gevraagd wordt naar een wetenschappelijk onderzoek over de mogelijkheden tot het bestrijden van kinderporno op internet, de geopperde alternatieven en mogelijkheden binnen het auteursrecht vertoog niet verder worden onderzocht. Daarnaast wordt er geprobeerd de discussie te verleggen naar de aanpak van het probleem, waarbij er niet gesproken wordt over filteren (het onzichtbaar maken het illegale aanbod), maar het aanpakken van het illegale aanbod bij de bron. Anders gezegd: het probleem uitroeien in plaats van verplaatsen. Ditzelfde is bijvoorbeeld gebeurd bij het kinderporno vertoog toen bleek dat internetfilters het probleem simpelweg niet oplossen. Tot slot wordt er net als in het onderzoek van Zittrain (2008, p. 29-56) gesuggereerd aan het bedrijfsleven om met nieuwe bedrijfsmodellen te komen die het probleem op een innovatieve manier aanpakken (als voorbeeld opperen zij het succesvolle Spotify en Netflix). Uit onderzoek is namelijk gebleken dat deze methode succes biedt en een correlatie toont tussen een groeiend aantal gebruikers en een afname van het aantal muziekdownloads uit illegale bron (Poort et al., 22-08-2013). Echter, op weinig van de alternatieven wordt concreet ingegaan, noch door de overheid, noch door de betrokken partijen. Dit heeft deels te maken met juridische redenen, zoals bijvoorbeeld bij de invoering van het radiomodel waarbij internationale samenwerking aan de grondslag ligt. Ditzelfde geldt bij de aanpak van de bron van illegale content. Vaak bevinden de bronnen zich in het buitenland, waar andere regels gelden en het dus lastig is om bij de bron te komen. Echter, de suggestie om nieuwe bedrijfsmodellen in te voeren is wel mogelijk en is zoals blijkt uit het voorbeeld van Spotify of Netflix (Poort, 21-07-2014) een optimistisch alternatief.

HOOFDSTUK 6: Conclusie

Inherent aan een kritische discoursanalyse is uiteraard de interpretatie van de orde van discours op het niveau van de samenleving: de sociale analyse (Fairclough, 2003). Deze interpretatie is overgehouden voor de conclusie van het onderzoek en de beantwoording van de hoofdvraag: “Op welke wijze wordt de invoering van internetfilters in Nederland ondanks de geldende netneutraliteit verantwoord?” Deze vraag wordt eigenlijk in en met het gehele onderzoek beantwoord. Alhoewel het vanuit netneutraliteit verboden is voor ISP’s om het internet te filteren, worden de huidige filters verantwoord door de inhoud van een website: “[...] als deze tegen de wet ingaat, kan de overheid een site verbieden” (Rijksoverheid). Deze blokkeringen blijken voornamelijk te maken te hebben met het auteursrecht, waarvan de rechten worden nageleefd door BREIN. Vanuit het publieke discours wordt er daarnaast weinig aandacht besteed aan de maatschappelijke gevolgen van een internetfilter. De (nieuws)berichten hebben meer te maken met de blokkades van populaire websites als TPB, dan de aanverwante censuur die inherent is aan de technieken die de blokkade mogelijk maken. Opvallend binnen het discours is dat er een hoge mate van interdiscursiviteit en intertekstualiteit is; en er veel verandering binnen het discours en de maatschappij plaatsvindt (Phillips & Jorgensen, 2002, p. 82). De machtsrelaties tussen de verschillende vertogen en stijlen (actoren) verschuiven dan ook regelmatig. Waar het discours start vanuit het kinderporno vertoog is duidelijk dat de overheid het discours domineert. Ditzelfde is zichtbaar bij het netneutraliteit vertoog, met een korte uitstap naar de nieuwsinstanties die de aanzet geven voor een wetsverandering, neemt de overheid de beslissing netneutraliteit te borgen in de wet. Bij het auteursrecht vertoog zijn meer wisselingen merkbaar. Vanuit een vraag van publieke instanties begint de overheid te discussiëren over de mogelijkheden om dit probleem aan te pakken, ondertussen nemen de publieke instanties het voortouw en worden er verschillende rechtszaken gehouden met betrekking tot het filteren van bepaalde websites. Deze machtsverandering blijft eigenlijk gedurende het verdere verloop van het discours in handen van de publieke instanties, zei het BoF, BREIN of de ISP’s. Hieruit valt dus te generaliseren dat de overheid enkel actie onderneemt als het om zaken gaat die grote belangstelling van de bevolking trekken en dat wanneer het om zaken gaat waar minder overheidsbelang in zit, zoals bij de bestrijding van illegale downloads, de overheid het veel meer in handen laat van de betrokken partijen.

Opvallend binnen de discoursanalyse is dat de verschillende vertogen op zekere hoogte naast elkaar bestaan. Dit wil zeggen: ieder hun eigen discussie leiden en tot een conclusie komen. Nu blijkt dat twee van de vier vertogen, jaren na elkaar, dezelfde conclusie hebben getrokken, namelijk dat internetfilters niet 100% effectief zijn en daarnaast voor de nodige maatschappelijke problemen zorgen. Zo komt de discussie keer op keer terug op hetzelfde probleem, internetfilters voor de bestrijding van illegale content werken niet: “Jaar in jaar uit is echter wel gezegd dat [een internetfilter] de ultieme remedie was voor een aantal dingen, [maar nu blijkt dat het] voor geen meter werkt” (van Gent, 2011, p.13). Uit het kinderporno vertoog bleek al dat de zwarte lijst sites bevatte die niet langer illegale content hosten (preventieve censuur) en dat de illegale content reeds verplaatst was naar andere delen van het internet. Deze trend is nu terug te zien bij het auteursrecht vertoog, waar er wordt gevraagd om verschillende blokkades. Niet alleen blijken deze filters ineffectief voor de wat meer technisch aangelegde internetgebruiker, maar wordt hiermee tevens de verplaatsing van de illegale content naar andere delen van het internet in gang gezet. Vanaf dat moment rest enkel de stap deze nieuwe delen tevens te blokkeren, derhalve naar een steeds verder gesloten netwerk toe te werken. Dit terwijl het open karakter van het internet juist een belangrijk constante blijkt in het discours. Is het dan niet beter om juist meer aandacht te besteden aan de alternatieve mogelijkheden die geopperd zijn in het discours? Wanneer er gekeken wordt naar de alternatieven binnen het auteursrecht vertoog, waaronder Spotify en Netflix blijkt namelijk dat er ruimte in de markt is voor legaal aanbod wanneer dit voldoet aan bepaalde eisen: “As much as we intellectually appreciate openness, at the end of the day we favor the easiest path. We’ll pay for convenience and reliability, which is why iTunes can sell songs for 99 cents despite the fact that they are out there, somewhere, in some form, for free.” (Anderson, Chris & Michael Wolff, 17-08-2010). Vervolgonderzoek naar deze ontwikkelingen en mogelijkheden kan een essentiële toevoeging zijn in het aanpakken van de problemen die de vraag naar internetfilters creëert. Net als Zittrain in 2008 al suggereert zit de oplossing voor de problemen hem in het innovatieve karakter van het internet: het aanpassen van bedrijfsmodellen aan nieuwe technologische ontwikkelingen en daarnaast het actualiseren van oude wetgeving (2008, p. 121). Uit deze thesis blijkt dat de vraag naar nieuwe wetgeving wordt geopperd, echter een onderzoek naar de mogelijkheden blijft uit. Een werkelijk onderzoek naar de mogelijkheden tot

internationale samenwerking met betrekking tot auteursrecht of bij het bestrijden van kinderporno zou veel antwoorden kunnen geven met betrekking tot het oplossen van de vraag naar internetfilters.

6.1 Reflectie op onderzoeksmethode

Voor dit onderzoek is er een kritische discoursanalyse uitgevoerd aan de hand van Fairclough. Deze methode heeft het mogelijk gemaakt om een inzicht te krijgen in de discussie rondom internetfilters in Nederland. Hoe er binnen het discours over gesproken wordt en welke ontwikkelingen hebben geleid tot bepaalde beslissingen en veranderingen. Zoals al naar voren is gekomen is het binnen deze analyse onmogelijk om precies te zien welke ontwikkelingen hebben geleid tot de dominante perspectieven zoals deze naar voren zijn gekomen in deze thesis. Denk bijvoorbeeld aan het kinderporno vertoog, waar de vraag uit naar voren is gekomen om dit te blokkeren. Is er ooit iemand per ongeluk kinderporno op het internet tegen gekomen of, en waarom, is de discussie meteen verlegd naar internetfilters in plaats van het aanpakken. Idealiter had hier bijvoorbeeld meer onderzoek naar geweest, waardoor de achterliggende vraag ook meer naar voren komt. Met andere woorden: Internetfilters worden nu snel geopperd als oplossing, en volgt daarmee de ontwikkelingen in andere landen. Maar blijft de vraag waarom deze oplossing als eerste wordt geopperd. Dit komt overeen met een andere tekortkoming, namelijk die van de sociale context. Het is onmogelijk om hier een compleet beeld te schetsen en te zien welke ontwikkelingen hierbij van invloed zijn geweest. Daarom is er dan ook gekozen voor de dominante uitingen en veranderingen, simpelweg omdat deze het discours sturen en zo een uitspraak gedaan kan worden over de 'orde van discours'.

REFERENTIELIJST

200.105.418/01, 2014. “Rechtsuitspraak”. 2014.

(<http://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:GHDHA:2014:88>)

Anderson, Chris & Michael Wolff, “The Web is Dead. Long Live the Internet” In: WIRED, 17-08-2010. (http://www.wired.com/2010/08/ff_webrip/all/1)

Arnbak, A. “Zo doen KPN-abonnees aangifte tegen afluisteren mobiel internet Hi”. In: BoF.nl, 12-05-2011. (<https://www.bof.nl/2011/05/12/zo-doen-kpn-abonnees-aangifte-tegen-afluisteren-mobiel-internet/>)

Arnbak, A. “Vier redenen het internetfilter niet te introduceren” In: BoF.nl, 30-03-2010 (<https://www.bof.nl/2010/03/30/vier-redenen-het-internetfilter-niet-te-introduceren/>)

Balin, H. “Brief van de Minister van Justitie van 15 september 2008”, Tweede Kamer vergaderjaar 2007-2008, 31 200 VI, nr. 166.

Braakhuis, B. In: “Auteursrechtbeleid”, Tweede Kamer vergaderjaar 2012-2013, 29 838, nr. 46, p. 3/11.

BREIN. “Onderzoek toont aan dat blokkering van TPB goed werkt: illegale downloaders zoeken hun heil elders”, In: Anti-Piracy.nl, 22-08-2013. (<http://www.anti-piracy.nl/nieuws.php?id=298>)

BREIN. “Links naar ongeautoriseerde content zijn inbreukmaken”. In: Anti-Piracy.nl, 14-02-2014 (<http://www.anti-piracy.nl/nieuws.php?id=317>)

Daalen, van, O. “Minister wil zwarte lijst met internetblokkades geheimhouden”, In: Bits of Freedom, 04-08-2010. (<https://www.bof.nl/2010/04/08/minister-wil-zwarte-lijst-met-internetblokkades-geheimhouden/>)

Deibert, Ronald, John Palfrey, Rafal Rohozinski en Jonathan Zittrain, eds. *Access Denied: The Practice and Policy of Global Internet Filtering*. Massachusetts: MIT Press, 2008.

Deibert, R. & Rafal Rohozinski. 'Contesting Cyberspace and the Coming Crisis of Authority.' In: Deibert, Ronald, John Palfrey, Rafal Rohozinski en Jonathan Zittrain, eds. *Access Contested: Security, Identity and Resistance in Asian Cyberspace*. Massachusetts: MIT Press, 2012, p. 21-42.

"Eindgebruikersbelangen". In: Telecommunicatie wet, hoofdstuk 7, artikel 7.4a. (http://wetten.overheid.nl/BWBR0009950/Hoofdstuk7/Artikel74a/geldigheidsdatum_2013-11-08)

ECLI:NL:RBSGR:2012:BV0549. "Rechtsuitspraak". 2012. (<http://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:RBSGR:2012:BV0549>)

Engelfriet, A. 'Gerechtshof verbiedt blokkade The Pirate Bay: niet effectief'. In: IUS Mentis. 29-01-2014. (<http://blog.iusmentis.com/2014/01/29/gerechtshof-verbiedt-blokkade-pirate-bay-niet-effectief/>)

Fairclough, N. *Media discourse*. Londen: Edward Arnold, 1995.

Fairclough, N. *Critical discourse analysis: The critical study of language*. Londen: Longman, 1997.

Fairclough, N. *Analysing discourse: Textual analysis for social research*. Londen: Routledge, 2003.

Faris, R. & N. Villeneuve. 'Measuring Global Internet Filtering.' In: Deibert, Ronald, John Palfrey, Rafal Rohozinski en Jonathan Zittrain, eds. *Access Denied: The Practice and Policy of Global Internet Filtering*. Massachusetts: MIT Press, 2008, pp. 5-28.

van Gent, "Brief van de Minister van Veiligheid en Justitie van 4 maart 2011", Tweede Kamer vergaderjaar 2010-2011, 32 500 VI, nr. 107.

Gilmore, J. "First Nation in Cyberspace". In: TIME. 06-12-1993, nr. 49.

(<http://www.chemie.fu-berlin.de/outerspace/internet-article.html>)

Goldsmith, Jack & Tim Wu. *Who Controls The Internet – Illusions of Borderless World*.

Oxford: Oxford University Press, 2006.

de Haes, A. "KPN luistert abonnees af met Deep Packet Inspection" In: WebWereld.nl, 12-05-2011. (<http://webwereld.nl/beveiliging/53691-kpn-luistert-abonnees-af-met-deep-packet-inspection>)

de Haes, A. "Juristen fileren Pirate Bay-blokkade". In: WebWereld, 25-02-2012.

(<http://webwereld.nl/e-commerce/200-juristen-fileren-pirate-bay-blokkade>)

van Hoek, C. "Achtergrond: De Juridische strijd rondom The Pirate Bay". In: NUTech.nl,

28-01-2014. (<http://www.nutech.nl/internet/3686133/achtergrond-juridische-strijd-rondom-the-pirate-bay.html>)

van der Hoeven, M. "Brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer", Tweede Kamer vergaderjaar 2010-2011, ET/TM/10042846.

Kamerstuk 29 838 nr. 29. "Auteursrechtbeleid", Tweede Kamer vergaderjaar 2011-2012, 2011.

Kamerstuk 29 838 nr. 30. "Auteursrechtbeleid", Tweede Kamer vergaderjaar 2011-2012, 2011.

Kamerstuk 29 838 nr. 61. "Auteursrechtbeleid". Tweede Kamer vergaderjaar 2012-2013, 2012.

Koumartzis, N. & Andreas Veglis. "Internet regulation: The need for more transparent Internet filtering systems and improved measurement of public opinion on Internet filtering". In: FirstMonday.org, Vol. 16-10, 03-10-2011.

Lodder, A. "Juristen fileren Pirate Bay-blokkade". In: WebWereld, 25-02-2012.
(<http://webwereld.nl/e-commerce/200-juristen-fileren-pirate-bay-blokkade/pagina-2>)

MacKinnon, R. 'Corporate Accountability in Networked Asia'. In: Deibert, Ronald, John Palfrey, Rafal Rohozinski en Jonathan Zittrain, eds. *Access Contested: Security, Identity and Resistance in Asian Cyberspace*. Massachusetts: MIT Press, 2012, pp. 195-215.

Murdoch, S.J. & R. Anderson. 'Tools and Technology of Internetfiltering'. In: Deibert, Ronald, John Palfrey, Rafal Rohozinski en Jonathan Zittrain, eds. *Access Denied: The Practice and Policy of Global Internet Filtering*. Massachusetts: MIT Press, 2008, pp. 57-72.

Nabi, Zubair. "Resistance censorship is futile". In: FirstMonday.org, Vol. 19-11, 03-11-2014.

Opstelten, I. "Brief van de Minister van Veiligheid en Justitie van 4 maart 2011", Tweede Kamer vergaderjaar 2010-2011, 32 500 VI, nr. 86.

Pfauth, E. 'Hey Verhagen, niet hypocriet doen over internetvrijheid' In: NRCNext. 26-05-2010. (<http://www.nrcnext.nl/blog/2010/05/26/hey-verhagen-niet-hypocriet-doen-over-internetvrijheid/>)

Phillips, L., & Jorgensen, M.W. *Discourse Analysis as Theory and Method*. Londen: Sage, 2002.

Poort, J. et al. *Baywatch: two Approaches to Measure the Effects of Blocking Access to The Pirate Bay*. Working Paper. 22-08-2013.

Poort, J. & Jorna Leenheer, *Filesharing 2©12: Downloaden in Nederland*. 16-10-2012.

Poort, F. "Netflix wint klanten ondanks prijsverhoging". In: NUTech.nl, 21-07-2014.
(<http://www.nu.nl/internet/3833996/netflix-wint-klanten-ondanks-prijsverhoging.html>)

Pols, P. "Tweede Kamer spreekt zich uit tegen internetfilters". In: ICT Recht, 18-05-2011.
(<https://ictrecht.nl/auteursrecht/tweede-kamer-spreekt-zich-uit-tegen-internetfilters/>)

Rijksoverheid.nl. "Is er censuur op internet?" In: Rijksoverheid, Internet – vraag & antwoord. (<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/internet/vraag-en-antwoord/is-er-censuur-op-internet.html> laatst bezocht 22-09-2014)

Rogers, R. 'An introduction to critical discourse analysis in education.' In: R. Rogers (Ed.), *An introduction to critical discourse analysis in education*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 2004, pp. 1-18.

Stol, W. et al. "Filteren van kinderporno op internet; een verkenning van technieken en reguleringen in binnen- en buitenland." In: *WODC. Documenten* - 30-05-2008.
(http://wodc.nl/images/1616_volledige_tekst_tcm44-117157.pdf)

Teeven, F. "Brief van de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie", Tweede Kamer vergaderjaar 2010-2011, 29 838, nr. 29.

Teeven, F. "Speerpuntenbrief Auteursrecht 20©20", Tweede Kamer vergaderjaar 11-04-2011.

Teeven, F. "Auteursrechtbeleid", Tweede Kamer vergaderjaar 2012-2013, 29 838, nr. 49, p. 2.

Thompson, B. "Doubts over Web filtering plans". In: BBC News, 11-06-2004
(<http://news.bbc.co.uk/1/hi/technology/3797563.stm>)

Van Der Staaij-Rouvoet, Tweede Kamer vergaderjaar 2005-2006, 30 300 VI, nr. 160.

Villeneuve, N. 'Barriers to Cooperation: An Analysis of the Origins of International Efforts to Protect Children Online.' In: Deibert, Ronald, John Palfrey, Rafal Rohozinski en Jonathan Zittrain, eds. *Access Controlled: The Shaping of Power, Rights and Rule in Cyberspace*. Massachusetts, MIT Press, 2010, pp. 55-70.

Visser, M. "KPN luistert abonnees af met deep packet inspection". In: WebWereld, 12-05-2011 (<http://webwereld.nl/beveiliging/53691-kpn-luistert-abonnees-af-met-deep-packet-inspection>)

Verhagen, M. "Brief aan de Voorzitter van Tweede Kamer van 18 juni 2012", Tweede Kamer vergaderjaar 2011-2012, GETM-TM/12073735.

Verhagen, M. "Reactie op het rapport van BEREC over netneutraliteit", Tweede Kamer vergaderjaar 2011-2012, 18-06-2012, DGETM-TM/12073735.

Verhoeven, M. "Auteursrechtbeleid", Tweede Kamer vergaderjaar 2012-2013, 29 838, nr. 61, p. 6.

Verhulst, M. "Save The Date: 19 september pleidooi in het hoger beroep over blokkeren the pirate bay". In: XS4ALL.nl, 27-08-2013. (<https://blog.xs4all.nl/2013/08/27/save-the-date-19-september-pleidooi-in-het-hoger-beroep-over-blokkeren-the-pirate-bay/>)

Westerlaken, N. "Klaag downloaders niet aan maar verleid ze". In: BoF.nl, 23-10-2012. (<https://www.bof.nl/2012/10/23/klaag-downloaders-niet-aan-maar-verleid-ze/>)

Wodak, R., & Meyer, M. Critical discourse analysis: History, agenda, theory and methodology. In R. Wodak & M. Meyer (Eds.), *Methods of critical discourse analysis* (2nd. ed.) Londen: Sage, 2009, pp. 1-33.

Wu, Tim. "Network Neutrality, Broadband Discrimination.". In: *Journal of Telecommunications and High Technology Law*, Vol. 2, p. 141, 2003. (<http://ssrn.com/abstract=388863>)

XS4ALL, "Pleitnotitie", zaaknummer 200.105.418, 19-09-2013.

XS4ALL, "Blog". In: XS4ALL.nl, 21-06-2014.

(<https://blog.xs4all.nl/2014/06/21/cassatie/>)

Zittrain, J. & J. Palfrey. 'Internet Filtering: The Politics and Mechanics of Control'. In: Deibert, Ronald, John Palfrey, Rafal Rohozinski en Jonathan Zittrain, eds. *Access Denied: The Practice and Policy of Global Internet Filtering*. Massachusetts: MIT Press, 2008, pp. 29-56.

Zittrain, J. *The Future of the Internet and How to Stop It*. Yale: Yale University Press, 2008.

AFBEELDINGEN

Afbeelding 1:

Screenshot geblokkeerde website <http://www.bof.nl/>

Afbeelding 2:

Fairclough, N. *Media discourse*. Londen: Edward Arnold, 1995.

BIJLAGE 1: Tekstanalyse "Auteursrechtbeleid", TK 2011-2012, 29838 nr. 46.

Representaties

Inhoudelijk Thema	Perspectief
Netneutraliteit	Netneutraliteit is geborgen in de wet en wordt als tegenargument geopperd m.b.t. het filteren van het internet; als in het handhaven van een downloadverbod.
Internet filtering	Internetfiltering op het niveau van ISP's. "ISP's zijn doorgeefluiken en dit moet ongefilterd gebeuren."
Internet blokkades	De ISP zet een blokkade op wanneer andere mogelijkheden ontoereikend blijken
Auteursrecht	Problemen en mogelijkheden m.b.t. auteursrecht en het internet. Welke aanpassingen zijn mogelijk tegenover welke handhaving?
Piraterij	Bekeken vanuit TPB en de mogelijkheden tot handhaving, waarbij sites niet langer kunnen schuilen achter enkel het faciliteren van...
Illegale downloads	De aanpak van verschillende platforms, de problemen met legaal aanbod en bijbehorende rechten kwestie.

Acties

Informereren	Het probleem uitleggen, uitleg geven over het huidige beleid, mogelijke nieuwe vormen uitleggen, etc.
Adviseren	hier en daar wordt geadviseerd over mogelijke oplossingen met betrekking tot de verschillende inhoudelijke thema's; vaak enkel met vernoeming, oftewel zonder verdere (informatieve) uitleg.
Aanbevelen	Instanties die de conclusies van hun onderzoek uiteenzetten. En een mogelijke toekomstige gang van zaken aanbevelen..
Activeren	Veelal m.b.t. het aanzetten tot handelen, zei het lezen van onderzoeken, onderzoeken laten uitvoeren of nieuwe beleidsvoorstellen opzetten.
Overtuigen	Verdedigen en bekritisieren van bepaalde gang van zaken
Beloven	Ministers beloven veelal aan de slag te gaan met of terug te komen op vragen

Identiteiten

- Staatssecretaris Teeven
- Bontes (PVV)
- Smeets (PvdA)
- Verhoeven (D66)
- Taverne (VVD)
- Gesthuizen (SP)
- Van Toorenburg (CDA)
- Braakhuis (GroenLnks)
- BREIN
- Buma/Stemra
- Consumentenbond
- BoF
- ISP's
- Nieuws(instanties)